

Trends in Nederland

2016

Trends in Nederland

2016

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
-	Nihil
-	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2015-2016	2015 tot en met 2016
2015/2016	Het gemiddelde over de jaren 2015 tot en met 2016
2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2015 en eindigend in 2016
2013/'14-2015/'16	Oogstjaar, boekjaar enz., 2013/'14 tot en met 2015/'16

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Centraal Bureau voor de Statistiek, Studio BCO
Druk: Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

Trends in Nederland 2016 is verkrijgbaar via www.cbs.nl.
Prijs: € 10,00 (exclusief verzendkosten)

ISBN 978-90-357-1909-5
ISSN 0924-2686

Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2016.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Voorwoord

Hoe ontwikkelde de Nederlandse economie zich in 2015? Hoeveel asielzoekers kwamen er in 2015 naar Nederland? En hoeveel kinderen in Nederland groeien op in armoede? In *Trends in Nederland 2016* vindt u het antwoord op deze en nog veel meer vragen. Aan de hand van trends in de Nederlandse maatschappij geeft deze publicatie een beeld van de verscheidenheid aan informatie die CBS biedt. In deze editie besteden we daarbij extra aandacht aan onder meer migratie, welvaart en de economie.

Alle informatie uit Trends in Nederland 2016 is terug te vinden op onze vernieuwde website cbs.nl. Vanuit de nieuwsberichten die nu centraal staan op onze site, kunt u gemakkelijk doorklikken naar de achterliggende cijfers. Die cijfers kunt u – net als al onze statistische uitkomsten – ook vinden in StatLine, onze gratis online databank. StatLine is toegankelijk via onze website (cbs.nl/statline) en via de StatLine App (opendata.cbs.nl/Dataportaal).

De kaarten, grafieken, tabellen en teksten in deze publicatie zijn slechts een kleine greep uit wat CBS te bieden heeft. Ik wens u veel kijk- en leesplezier toe en nodig u graag uit om voor de meest actuele cijfers regelmatig een kijkje te nemen op cbs.nl.

Directeur-Generaal
Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi

Den Haag/Heerlen/Bonaire, juni 2016

Inhoud

1 Maatschappij 7

Trends 7

De feiten op een rij 13

- Veiligheid en recht 13
- Bevolking 19
- Welzijn 24
- Gezondheid en zorg 26
- Onderwijs 31
- Verkeer 37
- Vrije tijd en cultuur 40
- Energie 48
- Natuur en milieu 52

2 Economie 57

Trends 57

De feiten op een rij 63

- Internationale handel 63
- Bouwen en wonen 65
- Vervoer 66
- Industrie 68
- Handel en horeca 69
- Financiële markten 72
- Landbouw 73

3 Arbeid en inkomen 79

Trends 79

De feiten op een rij 85

- Werkgelegenheid 85
- Werkloosheid 88
- Sociale zekerheid 90
- Inkomen 92

4 Over CBS 97

Migratie in 2015

146 279
emigranten

202 647
immigranten

20 461
Syriërs vestigden zich in Nederland

1. Maatschappij

Trends

In 2015 groeide de Nederlandse bevolking met 79 duizend tot 16,9 miljoen inwoners. Dit is een groei van 0,5 procent. Op 21 maart 2016 werd de 17 miljoenste inwoner ingeschreven.

De kans is groter dat dit een immigrant was dan een baby, omdat er in 2015 meer immigranten naar Nederland kwamen (200 duizend) dan dat er kinderen werden geboren (170 duizend).

Het verschil tussen immigratie en emigratie - het migratiesaldo - bedroeg 56 duizend in 2015.

Dit saldo is sinds 1975 niet zo hoog geweest.

Het hoge migratiesaldo kwam gedeeltelijk door de gestegen asielinstroom. Daarnaast was er een grote instroom van arbeidsmigranten. Het grootste deel van de nieuwe inwoners is gaan wonen in gemeenten die al dichtbevolkt waren, vooral in de Randstad.

Minder baby's geboren

In 2015 werden 170 duizend baby's geboren. Dit zijn er 5 duizend minder dan een jaar eerder. Het aantal geboorten is hiermee

vergelijkbaar met begin jaren tachtig, toen ons land ook een laag geboortecijfer kende. Vooral vrouwen onder de dertig krijgen minder kinderen. Naar verwachting zal het aantal baby's dat de komende jaren wordt geboren weer licht gaan stijgen, maar steeds meer jonge vrouwen zullen het moederschap uitstellen.

Er overleden 147 duizend mensen in 2015, dat zijn er 8 duizend meer dan in het jaar daarvoor. Hiermee komt het verschil tussen het aantal baby's dat werd geboren en het aantal overledenen uit op 23 duizend. Dit is de laagste natuurlijke groei van de bevolking sinds 1871.

Ruim 200 duizend immigranten

Er kwamen in 2015 bijna 20 duizend immigranten meer naar ons land dan een jaar eerder. In totaal schreven bijna 203 duizend immigranten zich in bij een gemeente.

Met 146 duizend emigranten lag het aantal inwoners dat Nederland verliet op een

vergelijkbaar hoog niveau als in voorgaande jaren. Duitsland, België en Groot-Brittannië zijn de populairste landen waar Nederlanders zich vestigen. Per saldo kwamen er door migratie 56 duizend inwoners bij.

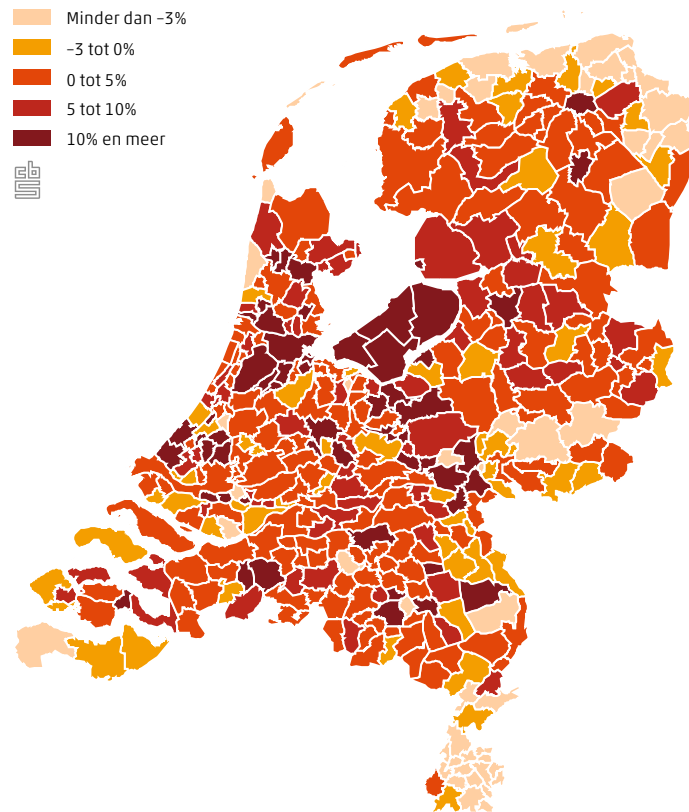
Sterkste groei in Amsterdam en in VINEX-wijken

Van de miljoen inwoners die er sinds 2001 bij zijn gekomen, kreeg Amsterdam er met 100 duizend de meeste bij van alle Nederlandse gemeenten. Daarna volgen Utrecht, Den Haag en Almere. In Randstedelijke gemeenten buiten de grote steden groeide het inwonertal veelal door VINEX-uitbreidingen. Dit vond deels plaats binnen de gemeentegrenzen van de steden, zoals Leidsche Rijn in Utrecht, Ypenburg in Den Haag of IJburg in Amsterdam, maar vaak ook in gemeenten die naast de steden liggen. De bevolking groeide sinds 2001 relatief het sterkst in Barendrecht, nabij Rotterdam: meer dan 50 procent.

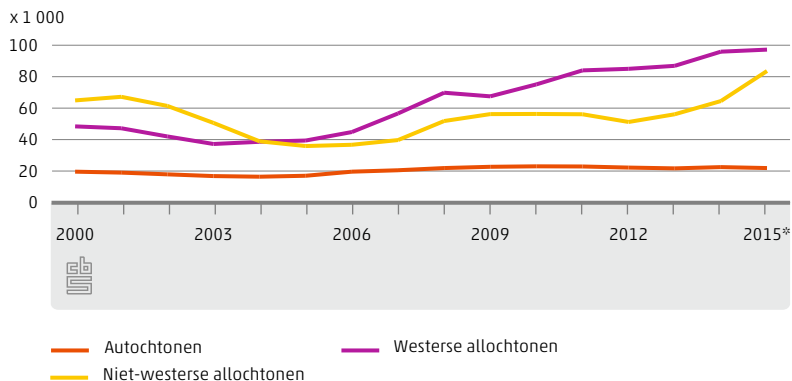
Minder gemeenten krimpen

Bij het merendeel van de 393 Nederlandse gemeenten in 2015 steeg het aantal inwoners. Ruim een kwart van de gemeenten zag het

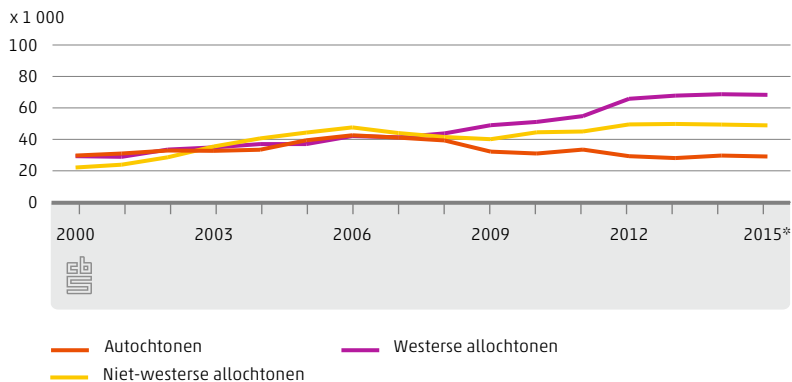
1.1 Relatieve bevolkingsgroei tussen 1 januari 2001 en 1 januari 2016*

1.2 Immigratie van autochtonen en allochtonen

1.3 Emigratie van autochtonen en allochtonen

aantal inwoners dalen. Dit heet bevolkingskrimp. In 2014 daalde het inwonertal nog in bijna 40 procent van de gemeenten. De bevolkingskrimp is vooral zichtbaar aan de randen van ons land en in meer landelijke gebieden zoals Zuid-Limburg, Zeeuws-Vlaanderen, de Achterhoek en delen van de noordelijke provincies. In bijna de helft van de gemeenten stierven er meer inwoners dan dat er geboren werden. Toch groeide in een deel van deze gemeenten de bevolking. Dit komt door de toegenomen buitenlandse migratie.

Immigratie uit Syrië en Polen

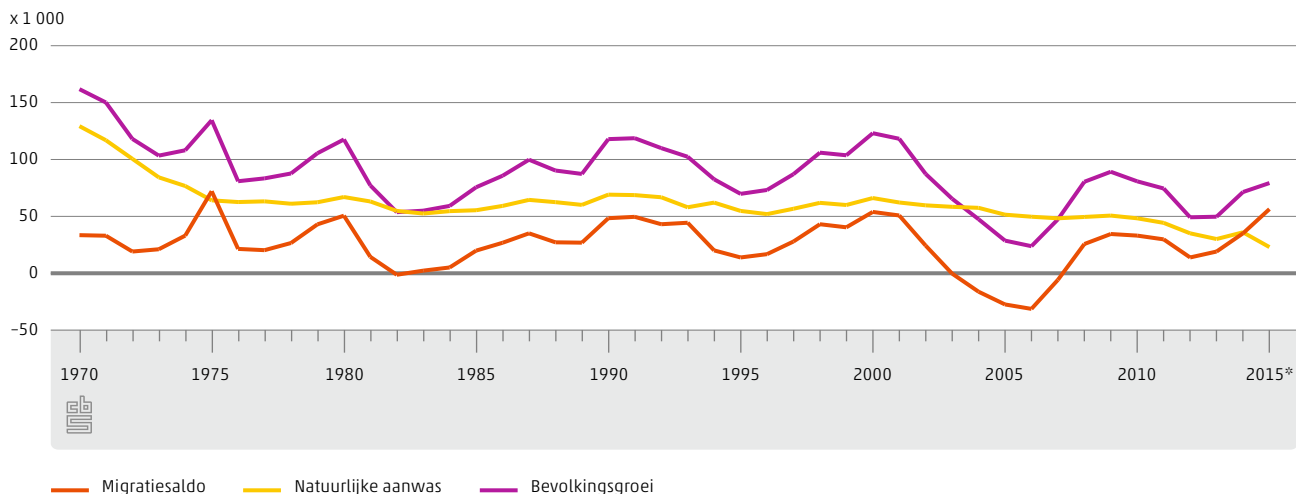
Een deel van de immigranten die zich in Nederland vestigden, waren asielzoekers die een verblijfsvergunning kregen of minimaal een half jaar op een asielopvangplek verbleven en zich mochten inschrijven bij de gemeente. De hoofdmoot waren Syriërs: 21 duizend. Daarnaast werden 3 duizend Eritreeërs en 2 duizend Ethiopiërs bijgeschreven als inwoner van Nederland. Naast asielzoekers vestigden arbeidsmigranten zich in ons land, met name uit Polen (9 duizend). Ook vanuit India komen de laatste jaren meer migranten op de Nederlandse arbeidsmarkt af.

Meer asielzoekers en nareizigers

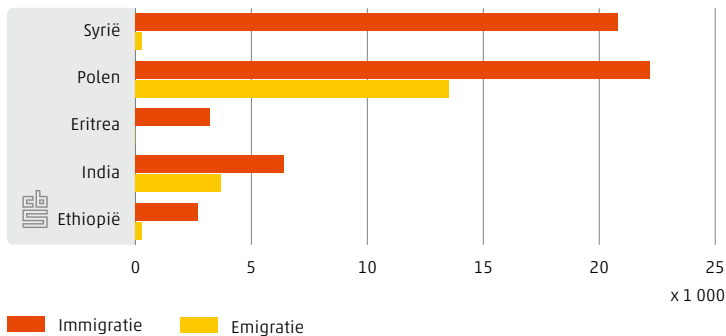
Asielzoekers die in afwachting zijn van een verblijfsvergunning of die korter dan een half jaar in Nederland zijn, behoren officieel niet tot de Nederlandse bevolking. Zij kunnen zich nog niet inschrijven als inwoner van Nederland en tellen daarom niet mee in de hiervoor genoemde cijfers over immigratie. In 2015 kwamen bijna 57 duizend asielzoekers en

nareizigers naar ons land. Deze asielzoekers hebben een aanvraag ingediend om toegelaten te worden als vluchteling. Van de ruim 43 duizend asielzoekers (twee keer zoveel als in 2014) kwamen er vier op de tien uit Syrië. Van de bijna 14 duizend nareizende familieleden, een verdrievoudiging ten opzichte van een jaar eerder, was zelfs twee derde afkomstig uit dat land.

1.4 Bevolkingsgroei, migratiesaldo en natuurlijke aanwas

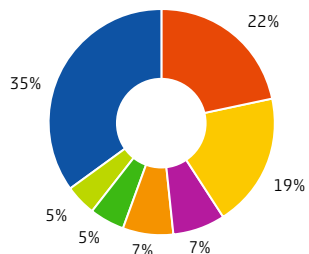

1.5 Top vijf herkomstgroeperingen met hoogste migratiesaldo, 2015*

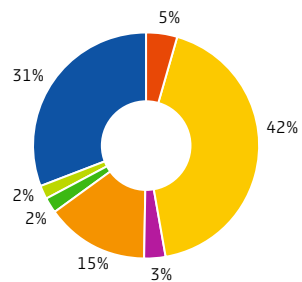

1.6 Eerste asielverzoeken naar nationaliteit

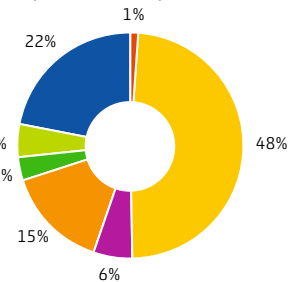
2013 (totaal 13 465)

2014 (totaal 27 170)

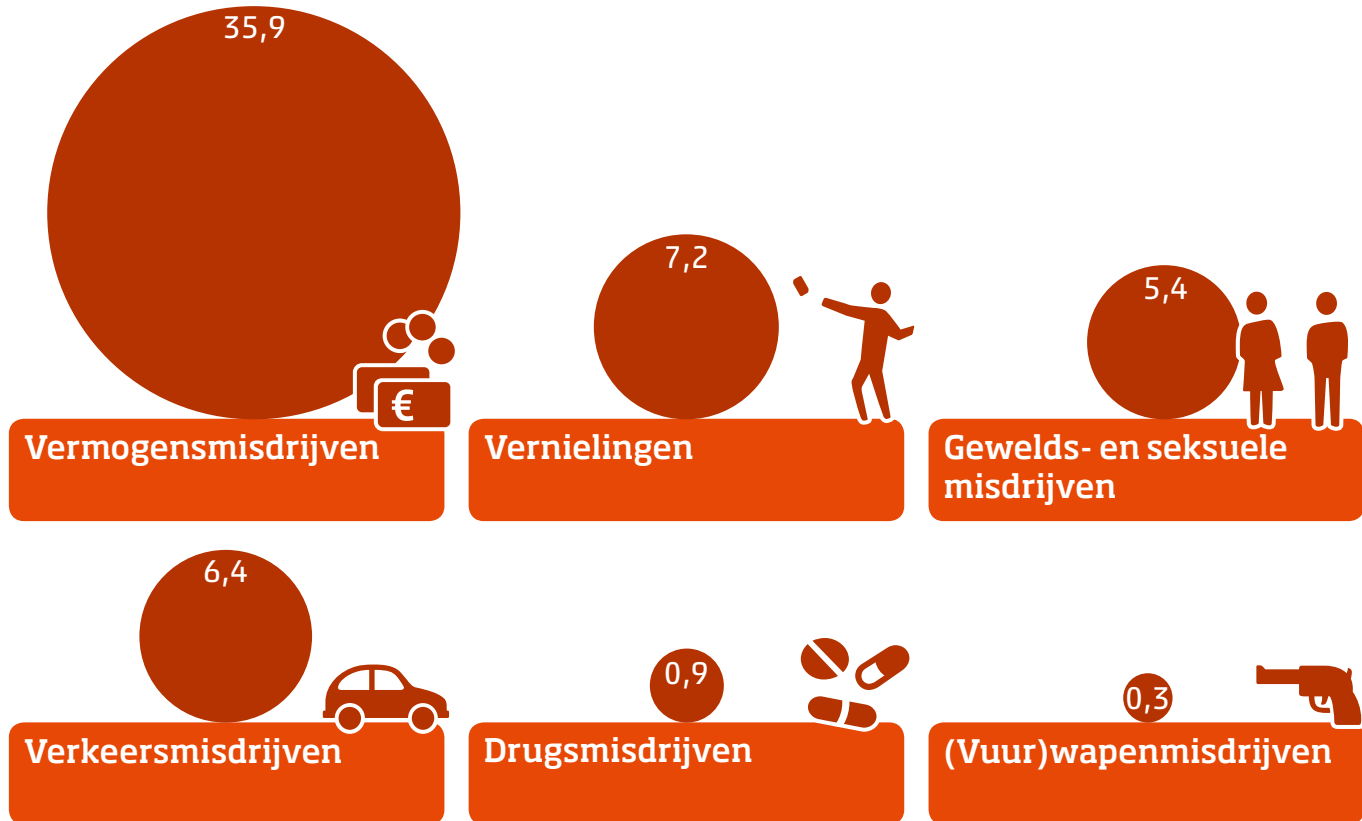

2015 (totaal 56 940)

Van welke misdrijven wordt het vaakst aangifte gedaan?

Aantal geregistreeerde misdrijven per 1 000 inwoners, 2015

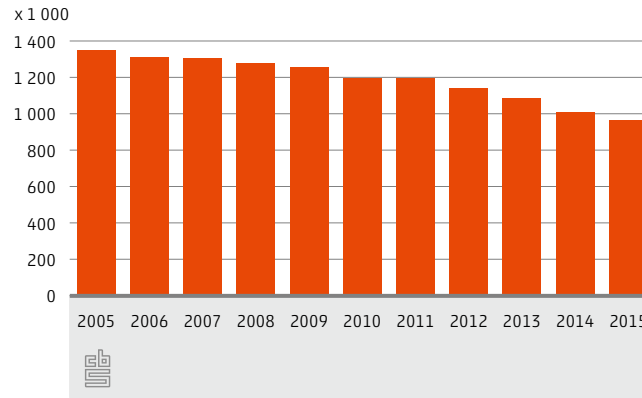
De feiten op een rij

Veiligheid en recht

Het aantal geregistreeerde misdrijven daalt al jaren. In 2015 registreerde de politie bijna 1 miljoen misdrijven. Tien jaar eerder waren dat er nog ruim 1,3 miljoen. Ook het aandeel mensen dat slachtoffer is geworden van criminaliteit daalt al tien jaar haast onafgebroken. In 2005 zeiden bijna drie op de tien Nederlanders slachtoffer te zijn geweest van een delict. In 2015 was dit minder dan twee op de tien; een daling van ruim 35 procent. Tegelijk met de daling van de criminaliteit voelen steeds minder mensen zich wel eens onveilig.

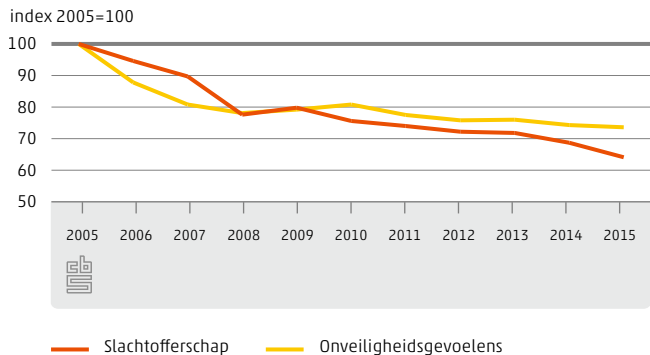
In de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) geeft gemiddeld 26 procent van de inwoners aan slachtoffer te zijn geweest van criminaliteit. Dit aandeel ligt hoger dan het gemiddelde van gemeenten met meer dan 70 duizend inwoners (22 procent) en het landelijk gemiddelde (18 procent). Ook voelen meer inwoners van de vier grote steden zich onveilig vergeleken met kleinere gemeenten.

1.7 Aantal geregistreeerde misdrijven

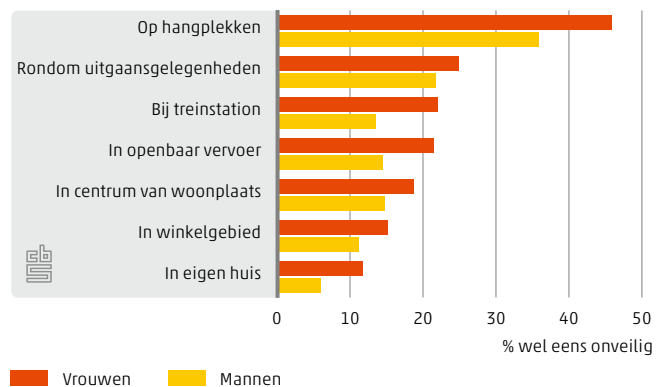

72 900 12- tot 25-jarigen
verdacht van een misdrijf in 2014

1.8 Slachtofferschap criminaliteit en onveiligheidsgevoelens

1.10 Onveiligheidsbeleving in de woonplaats, 2015

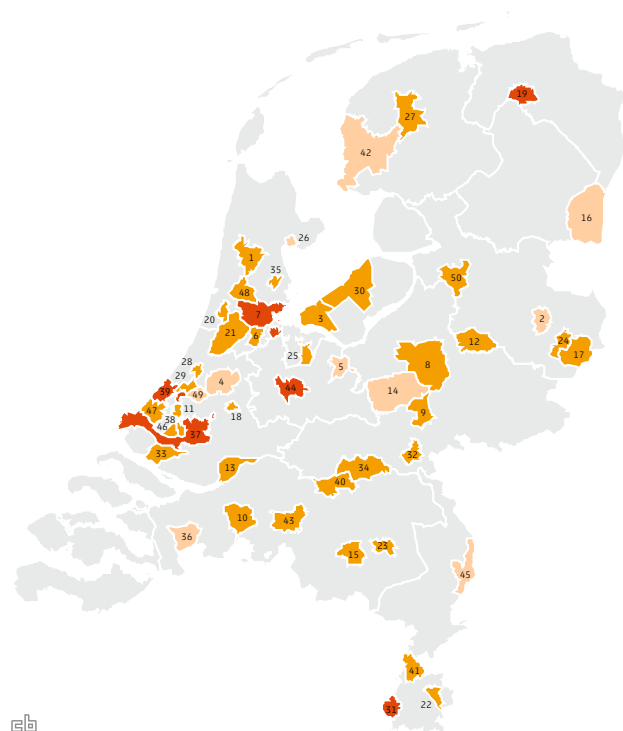
1.9 Geregistreeerde criminaliteit

	2013*	2014*	2015*
	x 1 000		
Totaal misdrijven, geregistreerd door politie en Koninklijke Marechaussee	1 088	1 009	963
Vermogensmisdrijven	682	624	607
waarvan			
diefstal en inbraak met geweld	13	10	10
diefstal en inbraak zonder geweld	632	577	534
Vernielingen, misdrijven tegen openbare orde en gezag	141	135	122
Gewelds- en seksuele misdrijven	102	97	91
Misdrijven Wetboek van Strafrecht (overig)	11	12	11
Verkeersmisdrijven	125	116	108
Drugsmisdrijven	16	16	15
(Vuur)wapenmisdrijven	6	6	6
Misdrijven overige wetten	4	4	3

18% slachtoffer van
criminaliteit in 2015

1.11 Slachtofferschap van criminaliteit in gemeenten met meer dan 70 duizend inwoners, 2015

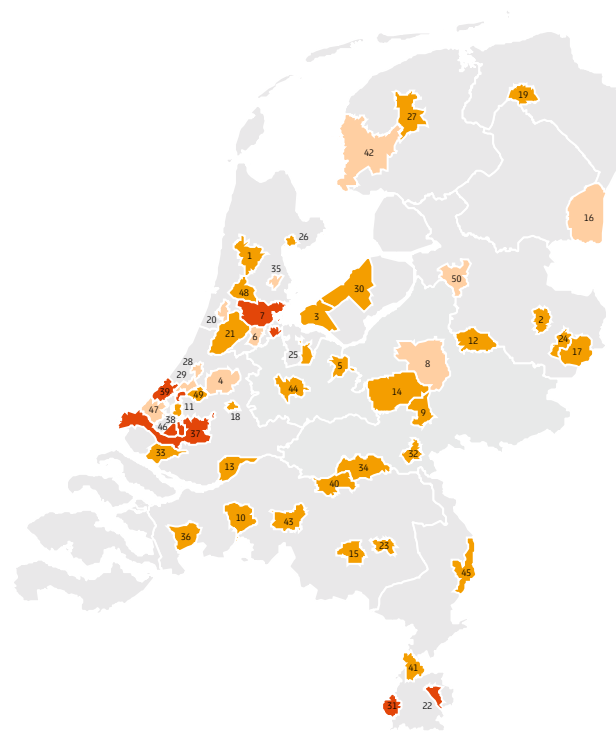

t.o.v. gemiddelde gemeenten 70 000+ inwoners

■ Lager dan gemiddeld
 ■ Gemiddeld
 ■ Hoger dan gemiddeld

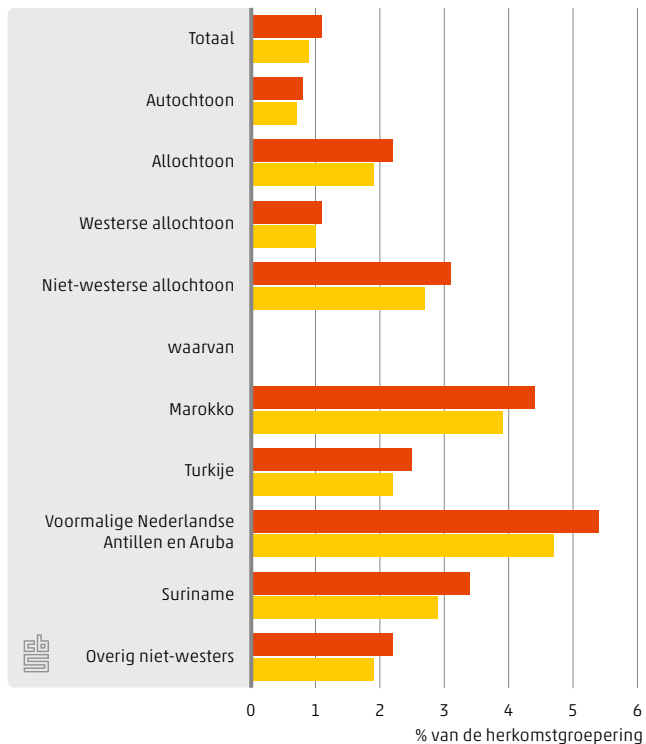
1. Alkmaar, 2. Almelo, 3. Almere, 4. Alphen aan den Rijn, 5. Amersfoort, 6. Amstelveen, 7. Amsterdam, 8. Apeldoorn, 9. Arnhem, 10. Breda, 11. Delft, 12. Deventer, 13. Dordrecht, 14. Ede, 15. Eindhoven, 16. Emmen, 17. Enschede, 18. Gouda, 19. Groningen, 20. Haarlem, 21. Haarlemmermeer, 22. Heerlen, 23. Helmond, 24. Hengelo, 25. Hilversum, 26. Hoorn, 27. Leeuwarden, 28. Leiden, 29. Leidschendam-Voorburg, 30. Lelystad, 31. Maastricht, 32. Nijmegen, 33. Nissewaard, 34. Oss, 35. Purmerend, 36. Roosendaal, 37. Rotterdam, 38. Schiedam, 39. 's-Gravenhage, 40. 's-Hertogenbosch, 41. Sittard-Geleen, 42. Súdwest Fryslân, 43. Tilburg, 44. Utrecht, 45. Venlo, 46. Vlaardingen, 47. Westland, 48. Zaanstad, 49. Zoetermeer, 50. Zwolle

1.12 Onveiligheidsgevoelens in de buurt in gemeenten met meer dan 70 duizend inwoners, 2015

1.13 Aangehouden verdachten naar herkomst, 12 jaar of ouder

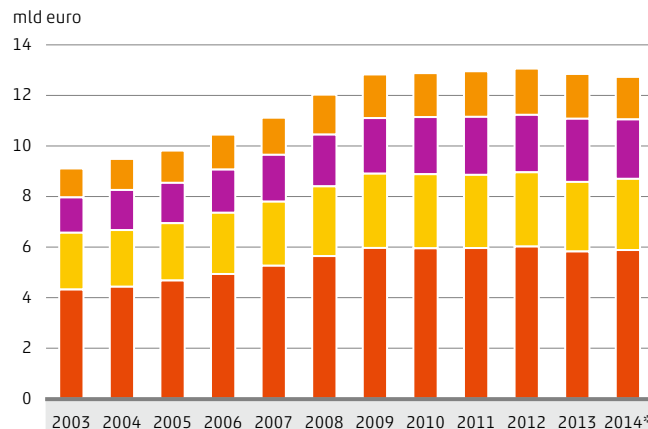
2013 2014*

Bron: CBS, HKS.

30% van door de rechter opgelegde sancties in 2014 is vrijheidsstraf

1.14 Uitgaven aan veiligheidszorg

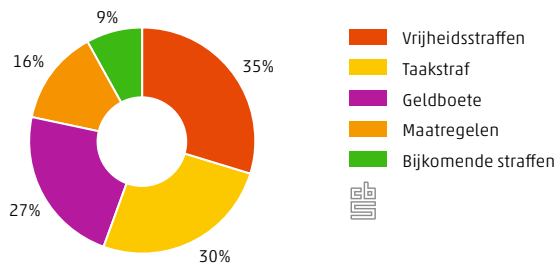
Preventie Opsporing Tenuitvoerlegging Overig

1.15 Schuldigverklaringen rechter eerste aanleg

	2012	2013	2014
	x 1 000		
Totaal schuldigverklaringen	88,7	89,0	85,9
Wetboek van Strafrecht	62,1	61,7	59,5
waarvan			
vermogensmisdrijven	31,1	32,1	31,0
vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	10,0	9,3	8,9
gewelds- en seksuele delicten	18,3	17,9	17,6
Verkeersmisdrijven	15,1	16,1	14,7
Drugsmisdrijven	6,7	6,9	7,2
Misdrijven overige wetten	4,9	4,3	4,4

1.16 Rechtbankstrafzaken, sancties rechter eerste aanleg, 2014

Totaal 116,8 duizend

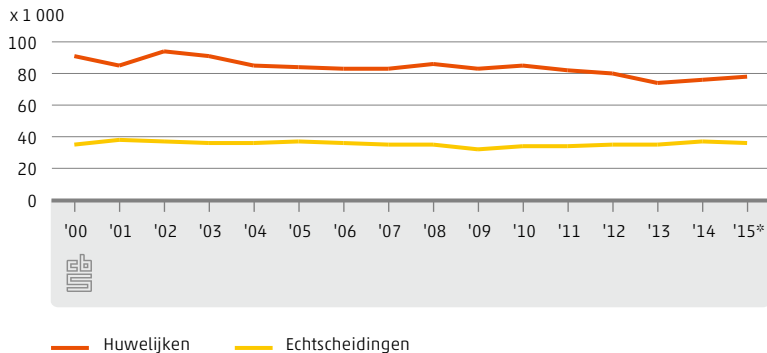
12,7 miljard euro uitgegeven
aan veiligheidszorg in 2014

1.17 Brand- en hulpverleningsincidenten voor de brandweer

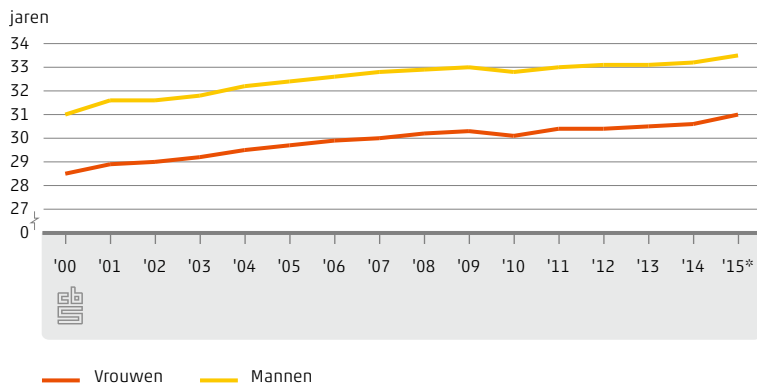
	2013	2014	2015*
	x 1 000		
Brandincidenten	126,5	130,3	125,2
waarvan			
automatisch gemeld	79,7	85,8	80,7
telefonisch gemeld	46,8	44,5	44,5
waarvan			
afgehandeld door de meldkamer	29,9	39,2	40,2
alarmeringen van de brandweer	96,6	91,2	85,0
Hulpverleningsincidenten	108,1	102,1	109,0
waarvan			
afgehandeld door de meldkamer	46,8	43,2	41,8
alarmeringen van de brandweer	61,3	58,9	67,2

1.18 Huwelijken (incl. partnerschappen) en flits/echtscheidingen

1.19 Gemiddelde leeftijd bij eerste huwelijkssluiting

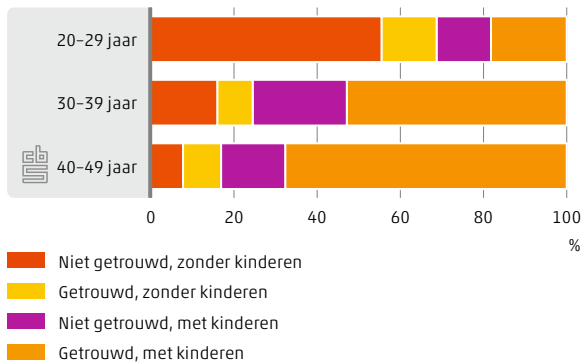

Bevolking

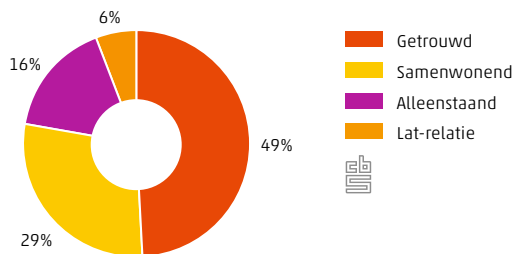
In 2015 werden in ons land 78 duizend huwelijken gesloten en kwam aan 36 duizend huwelijken door een echtscheiding een einde. De gemiddelde leeftijd waarop mannen en vrouwen voor het eerst trouwen, neemt toe. Mannen zijn nu gemiddeld 33,5 jaar oud en vrouwen 31,0 jaar wanneer ze voor het eerst in het huwelijksbootje stappen. In 2000 was dat nog 31,0 jaar voor mannen en 28,5 jaar voor vrouwen.

In 2015 werden 170 duizend kinderen geboren. Dat aantal komt overeen met het lage niveau in begin jaren tachtig. Vrouwen hebben gemiddeld 1,65 kinderen. Afgezien van 2013 was het gemiddeld kindertal sinds de eeuwwisseling niet zo laag. De gemiddelde leeftijd waarop vrouwen voor het eerst moeder worden, neemt nog steeds toe. Vrouwen zijn nu gemiddeld 29,6 jaar oud, tegen 29,1 jaar in 2000. Van stellen die hun eerste kind krijgen is ruim de helft niet getrouwd.

1.20 Samenwonende stellen met of zonder kinderen, 1 januari 2015

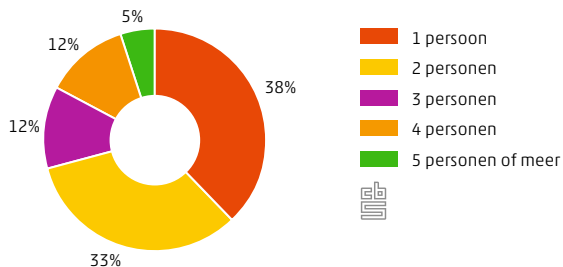

1.21 Relatievormen van dertigers, 2013

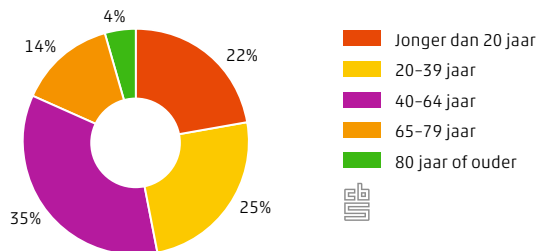

1.22 Particuliere huishoudens naar grootte, 1 januari 2016*

Totaal 7,7 miljoen

1.24 Bevolking naar leeftijd, 1 januari 2016*

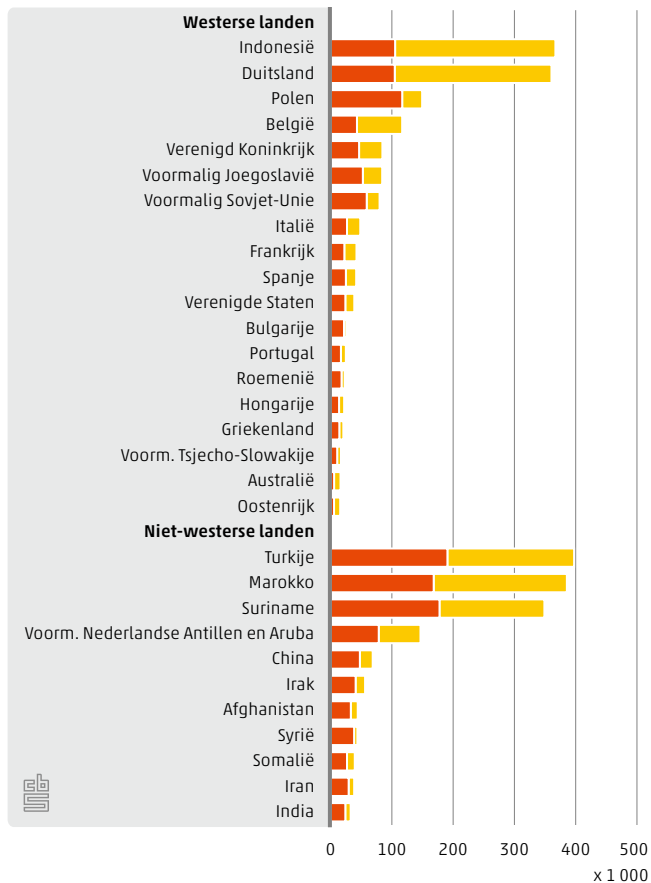
1.23 Kerncijfers bevolking

	2013	2014	2015*
	x 1 000		
Bevolking op 1 januari	16 780	16 829	16 901
Geboorte	171	175	170
Sterfte	141	139	147
Immigratie	165	183	203
Emigratie	146	148	146
Saldo overige correcties	-28	-26	-22
Totale groei	50	71	79
Bevolking op 31 december	16 829	16 901	16 980

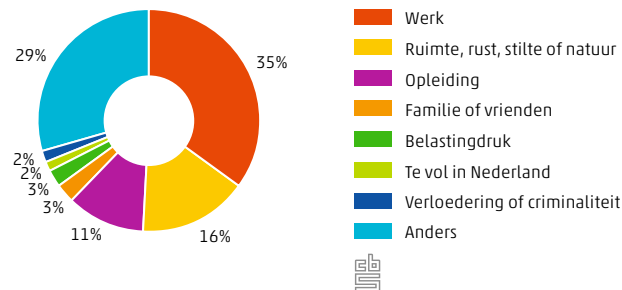
78% van de dertigers is getrouwd of woont samen

1.25 Allochtonen in Nederland, 1 januari 2016*

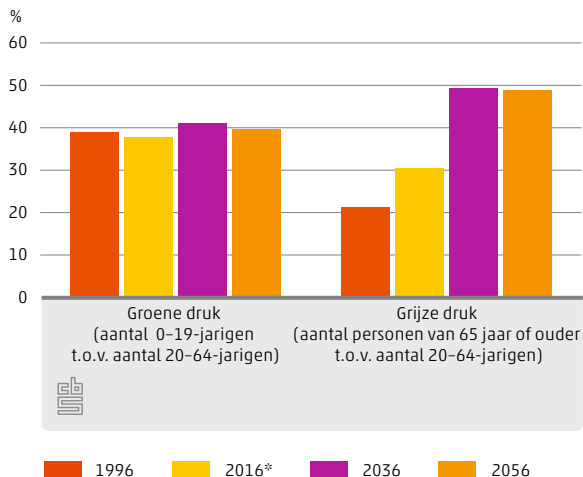
1.26 Belangrijkste reden voor vertrek autochtonen met emigratieplannen, 2013

149 406 Polen wonen
in Nederland op 1 januari 2016

1.27 Demografische druk

1.28 Bevolkingsprognose

	2016	2040	2060
x 1 000			
Bevolking, 1 januari	16 974	18 108	18 175
jonger dan 20 jaar	3 815	3 916	3 825
20-39 jaar	4 166	4 248	4 395
40-64 jaar	5 909	5 142	5 183
65-79 jaar	2 336	3 166	2 762
80 jaar of ouder	749	1 637	2 010
Bevolking, jaarmutatie	113	11	8
waaronder			
levendgeborenen	173	186	193
overledenen	148	192	200
geboorte-overschot	25	-6	-7
immigratie	239	185	187
emigratie (incl. administratieve correcties)	151	168	171
migratiesaldo (incl. administratieve correcties)	88	17	15
Totaal vruchtbaarheidscijfer	1,66	1,75	1,75
kinderen per vrouw			
jaren			
Levensverwachting bij de geboorte			
mannen	79,9	84,0	86,8
vrouwen	83,3	87,5	90,3
%			
Bevolking, 1 januari			
jonger dan 20 jaar	22,5	21,6	21,0
20-64 jaar	59,3	51,9	52,7
65 jaar of ouder	18,2	26,5	26,3

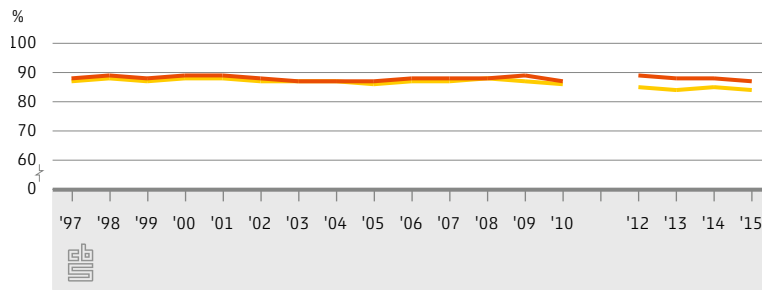

Welzijn

De meeste volwassenen in Nederland zijn tevreden met hun leven. In 2015 gold dat voor 84 procent. Ook gaf 87 procent aan gelukkig te zijn. Maar we zijn niet even tevreden met alle onderdelen van ons leven. Zo waren bijna zeven op de tien volwassenen tevreden met hun lichamelijke gezondheid en was 84 procent tevreden met de psychische gezondheid.

Daarnaast had bijna 30 procent in 2015 vaak zorgen over zijn of haar financiële toekomst. Deze zorgen komen veelvuldig voor bij mensen met lage inkomens, maar ook mensen met een hoger inkomen waren niet zorgenvrij als het om hun financiële toekomst gaat.

1.29 Aandeel dat gelukkig en tevreden is met het leven¹⁾

— Gelukkig — Tevreden

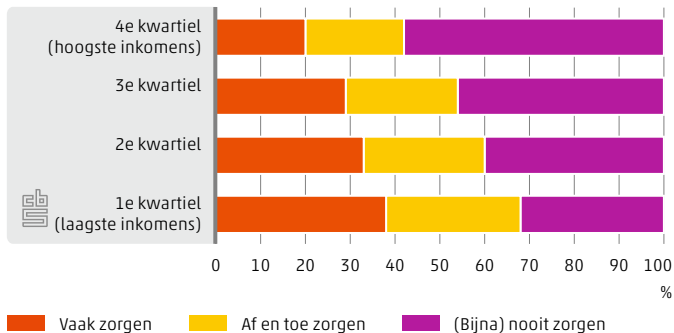
¹⁾ Door een herziening in de statistiek zijn de cijfers van 2012-2015 niet geheel vergelijkbaar met eerdere jaren.

92% van de hoogopgeleiden is gelukkig

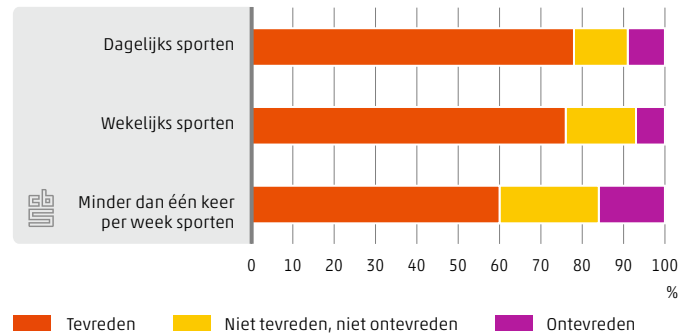
77% met maximaal basisonderwijs is gelukkig

1+2

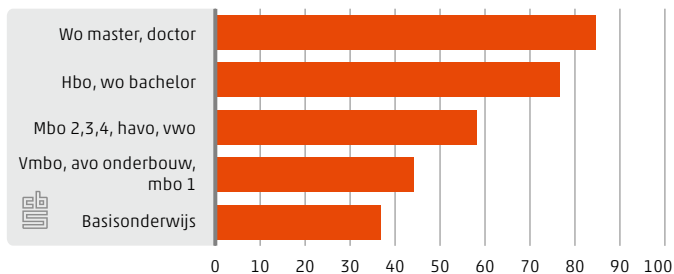
1.30 Mate van zorgen over de financiële toekomst naar hoogte van het inkomen, 2015

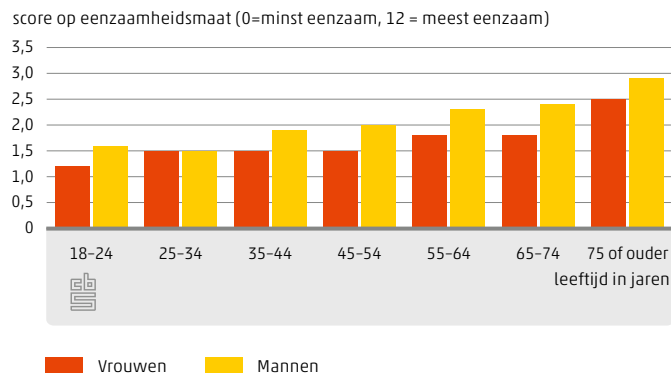
1.31 Tevredenheid met de lichamelijke gezondheid naar sportfrequentie, 2015

1.32 Aandeel met vertrouwen in anderen naar opleidingsniveau, 2015

1.33 Mate van eenzaamheid naar geslacht en leeftijd, 2015

Gezondheid en zorg

Kanker en hart- en vaatziekten zijn in 2014 nog steeds de belangrijkste doodsoorzaken in Nederland. Respectievelijk 32 en 27 procent van de overledenen is aan deze ziekten gestorven.

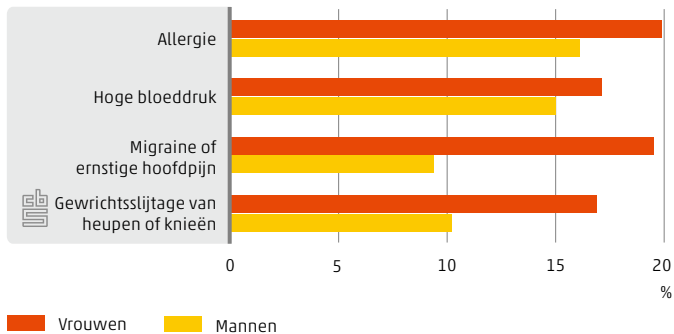
Het aantal mensen dat overlijdt als gevolg van Alzheimer of andere vormen van dementie neemt echter toe, van 4,4 duizend in 1996 naar 12,4 duizend in 2014. In dat laatste jaar was dementie bij 12 procent van de overleden vrouwen de doodsoorzaak en bij 6 procent van de overleden mannen. Vrouwen overlijden vaker aan de gevolgen van dementie, vooral omdat zij gemiddeld gezien ouder worden dan mannen.

Dat er steeds meer mensen overlijden aan dementie en minder aan bijvoorbeeld hart- en vaatziekten, komt onder andere door de toegenomen vergrijzing van de bevolking en de vooruitgang in medische behandelingen.

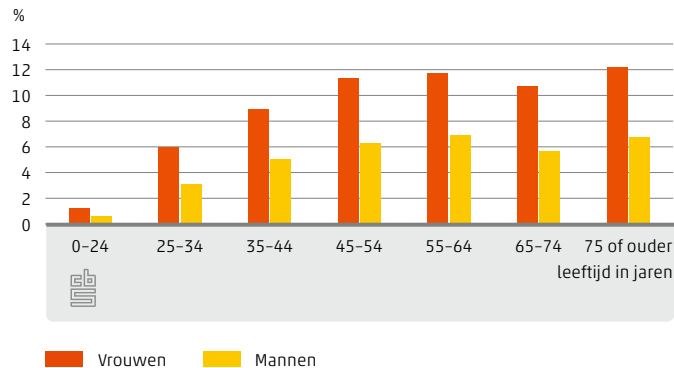
1.34 Overledenen naar doodsoorzaak, 2014

	Mannen	Vrouwen
	x 1 000	
Totaal	67,1	72,1
waarvan		
Kanker	23,2	19,8
waarvan		
luchtpijp en long	6,2	4,2
dikke darm en rectum	2,7	2,3
prostaat	2,5	
borst		3,0
Ziekten van hart en vaatstelsel	17,7	20,2
waarvan		
hersenvaatstelsel	3,7	5,6
hartfalen	2,9	4,2
acuut hartinfarct	2,9	2,4
Ziekten van ademhalingsorganen	5,4	5,1
waarvan		
COPD	3,1	2,7
Psychische stoornissen	3,4	6,8
waarvan		
dementie	3,0	6,6
Ziekten van zenuwstelsel	2,9	4,0
waarvan		
ziekte van Alzheimer	0,9	2,2
Uitwendige doodsoorzaken	3,7	3,1
waarvan		
wegverkeersongevallen	0,4	0,2
zelfdoding	1,3	0,6

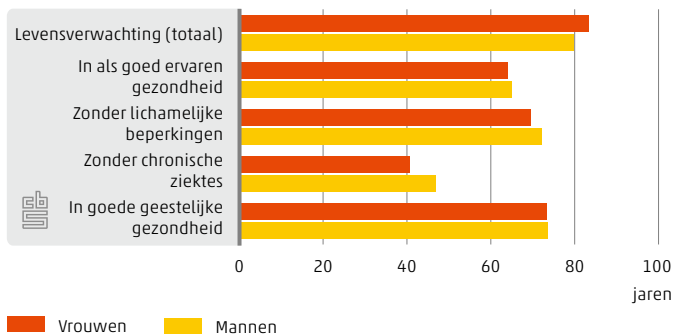
1.35 Meest voorkomende langdurige aandoeningen, 2015

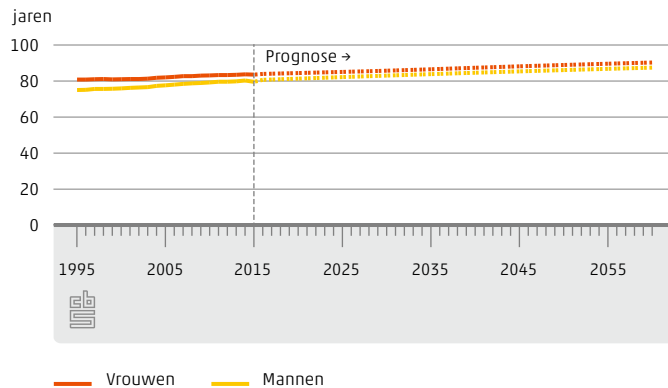
1.36 Personen aan wie een antidepressivum is verstrekt naar leeftijd, 2014*

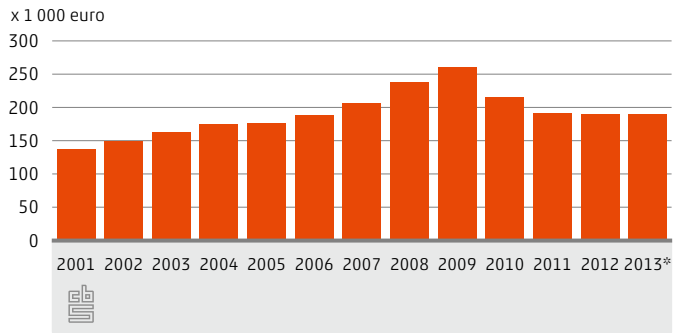
1.37 Gezonde levensverwachting, 2014

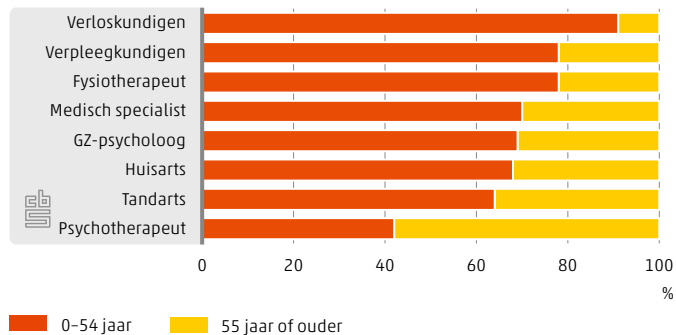
1.38 Levensverwachting bij geboorte

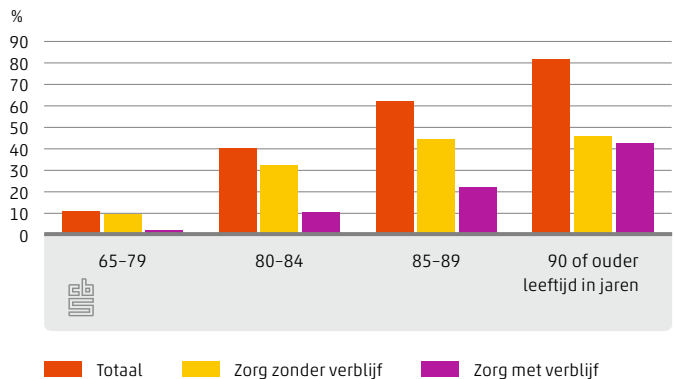
1.39 Gemiddelde winst van zelfstandig werkzame medisch specialisten

1.40 Leeftijd van medisch geschoolden die werkzaam zijn in de zorg, 2014*

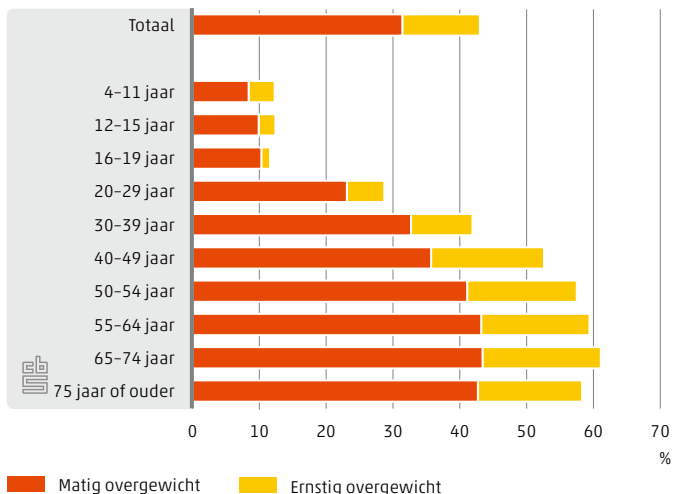
1.41 Personen met AWBZ/Wmo-gefinancierde zorg naar leeftijd, 2014*

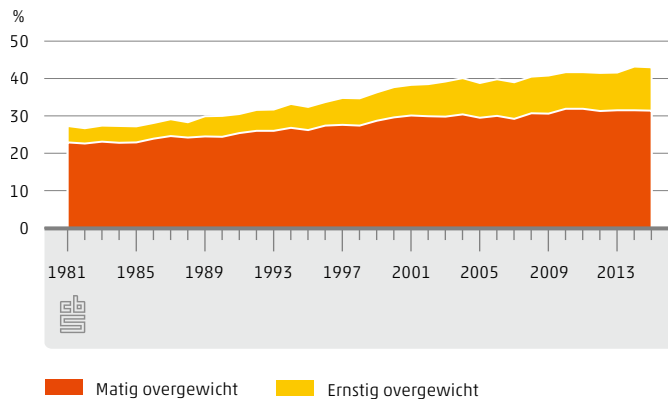
69% van de mensen had in 2015 contact met de huisarts

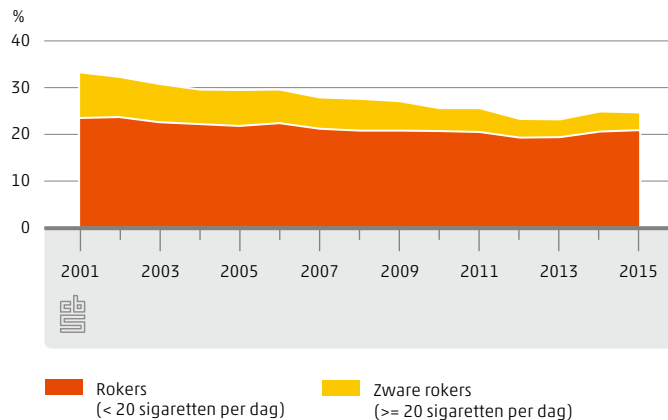
1.42 Overgewicht naar leeftijd, 2015

1.43 Overgewicht onder de bevolking vanaf 4 jaar

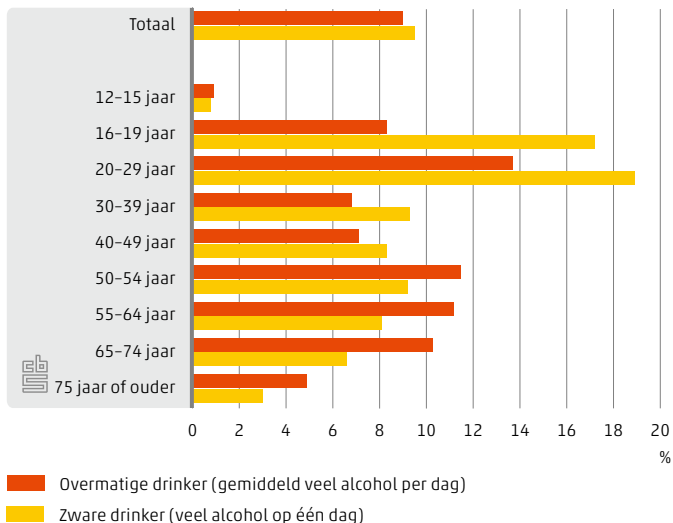
1.44 Rokers (bevolking van 12 jaar of ouder)

52% van de twintigers
heeft nooit gerookt

1.45 Zware en overmatige drinkers van alcohol naar leeftijd, 2015

1.46 Uitgaven aan zorg

	2013	2014**	2015*
mld euro			
Totaal	93,1	94,5	95,3
Ziekenhuizen, specialistenpraktijken	25,4	25,8	26,2
Ouderenzorg	17,2	17,6	17,3
Gehandicaptenzorg	9,6	9,8	10,0
Praktijk eerstelijns	7,6	7,9	8,0
Geestelijke gezondheidszorg	6,6	6,5	6,5
Overig	26,8	27,0	27,4
euro			
Per hoofd van de bevolking	5 540	5 606	5 628
%			
Als percentage van het bbp	14,3	14,3	14,1

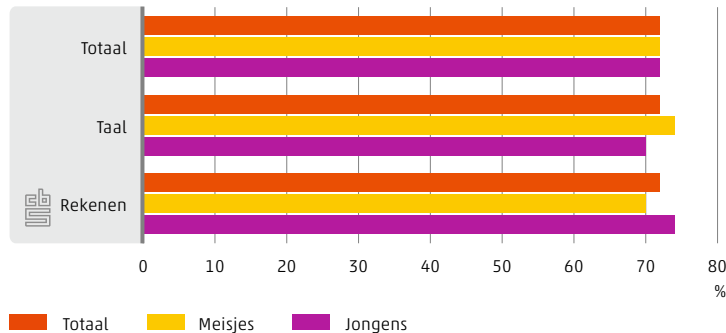
245 000 volwassenen verbleven
eind 2014 in een instelling voor langdurige zorg

1.47 Primair onderwijs

	2013/'14*	2014/'15*	2015/'16*
	absoluut		
Onderwijsinstellingen			
Basisonderwijs	6 650	6 650	.
Speciaal basisonderwijs	291	288	.
Speciale scholen	321	319	.
	x 1 000		
Leerlingen			
Basisonderwijs	1 477	1 458	1 443
Speciaal basisonderwijs	38	37	35
Speciale scholen	71	71	68

1.48 Percentage vragen goed op Eindtoets Basisonderwijs, 2015

Onderwijs

In schooljaar 2015/'16 zaten 1,4 miljoen kinderen in het basisonderwijs. Het aantal basisschoolkinderen daalt al jaren, waardoor het aantal basisscholen ook daalt. In het voortgezet onderwijs is deze daling nog niet te zien.

Na het voortgezet onderwijs gaan de meeste leerlingen verder studeren op het mbo, hbo of de universiteit. Steeds minder jongeren gaan naar het mbo. In het studiejaar 2015/'16 volgden 477 duizend deelnemers een opleiding in het mbo. De grootste groep hiervan zit op het mbo niveau 4.

In het hoger onderwijs stijgt het aantal studenten, alhoewel in het studiejaar 2015/'16 het aantal hbo'ers daalde naar 443 duizend. Het aantal studenten op universiteiten steeg daarentegen, naar 261 duizend.

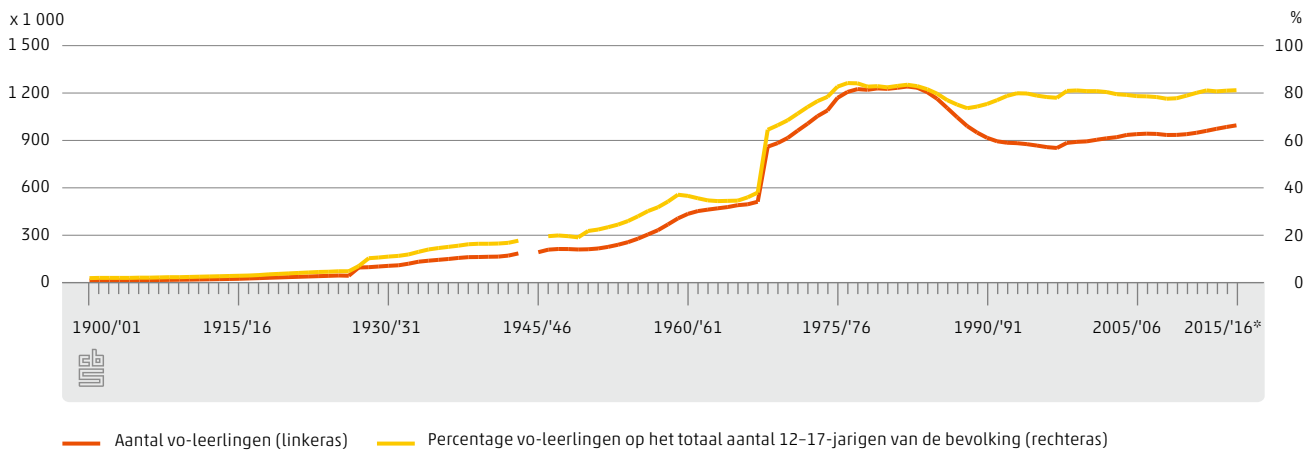
1.49 Voortgezet onderwijs

	2013/ '14	2014/ '15**	2015/ '16*
	absoluut		
Onderwijsinstellingen	658	655	.
	x 1 000		
Leerlingen	974	985	996
Algemeen leerjaar	414	414	414
Vwo	161	164	167
Havo	157	160	163
Vmbo-gt	112	115	117
Vmbo-bk	101	103	104
Praktijkonderwijs	29	29	30

1+2

68 215 leerlingen op
speciale scholen in 2015/'16

1.50 Deelname voortgezet onderwijs vanaf 1900

1.51 Mbo en volwassenenonderwijs

	2013/'14*	2014/'15**	2015/'16*
	absoluut		
Onderwijsinstellingen	66	66	.
	x 1 000		
Deelnemers			
Mbo (exclusief extraneï)	498	482	477
Bol	371	378	378
Bbl	128	104	98
Niveau 1	19	13	12
Niveau 2	108	97	89
Niveau 3	136	129	128
Niveau 4	235	243	247
Volwassenenonderwijs	33	33	14
Educatie	20	19	.
Vavo	13	14	14

1.52 Hoger onderwijs

	2013/'14*	2014/'15*	2015/'16*
	x 1 000		
Ingeschrevenen			
Hbo	440	446	443
Wo	250	257	261
Gediplomeerden			
Hbo bachelor	61	64	.
Wo bachelor	33	35	.
Wo master/doctoraal	34	36	.

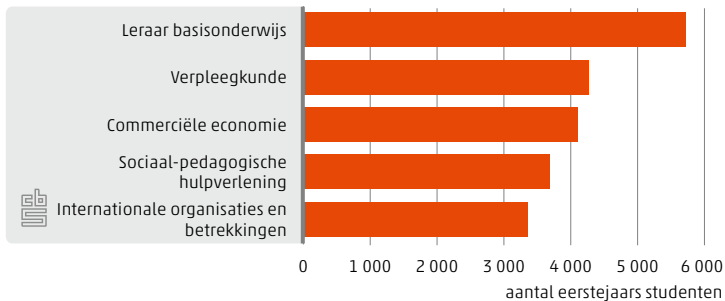
17 597 wo-studenten
Psychologie in 2015/'16

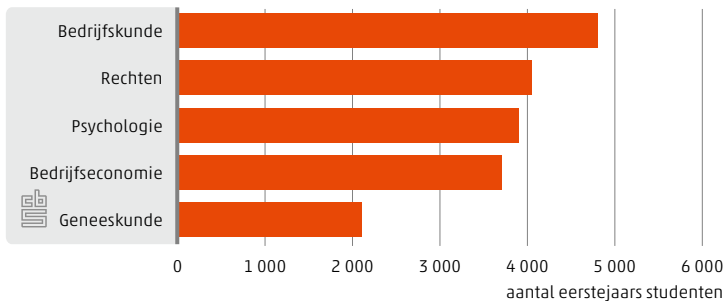
1 701 wo-studenten
Engels in 2015/'16

1.53 Top vijf studies in het hbo, 2014/'15*

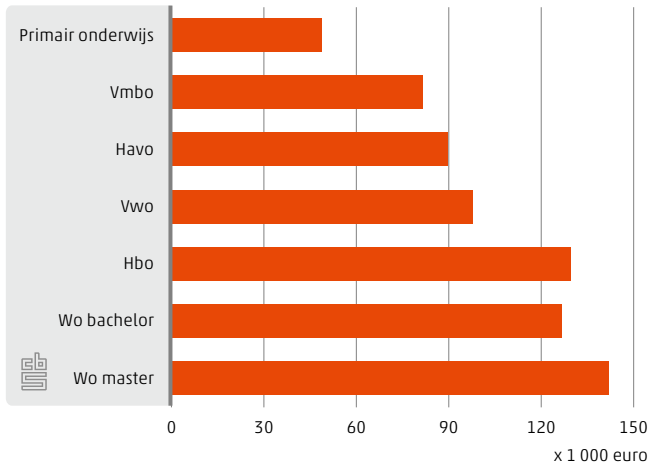
1.55 Top vijf studies in het wo, 2014/'15*

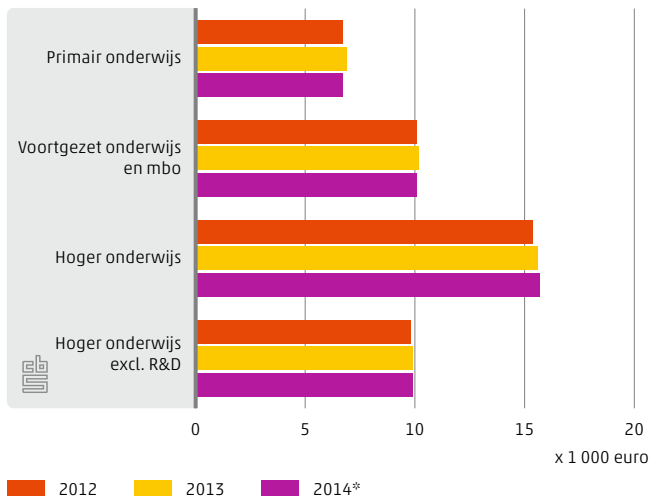
1.54 Uitgaven aan onderwijs

	2012	2013	2014*
	mln euro		
Totaal	40 465	41 538	41 264
Door overheid	33 091	34 246	34 215
waarvan aan			
primair onderwijs	10 812	11 076	10 683
voortgezet onderwijs, mbo	14 062	14 549	14 439
hoger onderwijs	8 218	8 621	9 093
Door huishoudens	3 780	3 765	3 414
waarvan aan			
primair onderwijs	361	376	353
voortgezet onderwijs, mbo	1 361	1 386	1 375
hoger onderwijs	2 058	2 004	1 685
Door bedrijven	3 233	3 173	3 269
waarvan aan			
primair onderwijs	60	63	56
voortgezet onderwijs, mbo	1 711	1 631	1 682
hoger onderwijs	1 461	1 478	1 531
Door buitenland	360	354	366
waarvan aan			
primair onderwijs	27	13	13
voortgezet onderwijs, mbo	45	14	13
hoger onderwijs	288	328	340
	%		
In % bbp	6,3	6,4	6,2

1.56 Onderwijsuitgaven per einddiploma, 2014*

1.57 Uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer

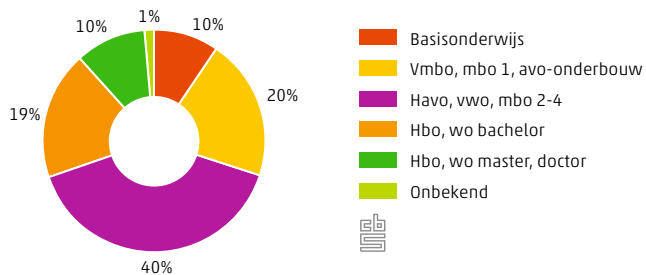

10% van 15-74-jarigen heeft alleen basisonderwijs gevolgd

29% van de bevolking is hoogopgeleid

1.58 Onderwijsniveau bevolking van 15-74 jaar, 2015

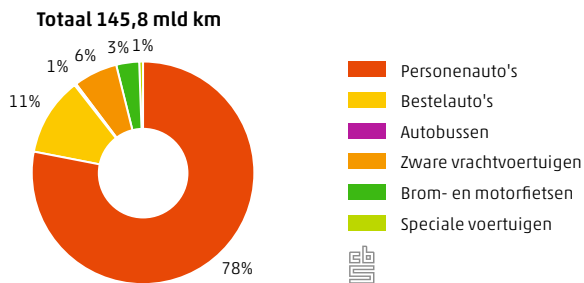

1.59 Nieuw verkochte motorvoertuigen

	2013	2014	2015
Totaal	490 360	460 671	532 171
waarvan			
personenauto's	416 717	387 569	449 012
motorfietsen	9 244	10 326	11 345
bestelauto's	50 568	51 761	57 704
trekkers voor oplegger	8 862	7 010	9 439
vrachtauto's (excl. trekkers voor oplegger)	3 561	2 724	3 574
autobussen	596	669	344
speciale voertuigen	812	612	753

Bron: RDC-CBMI / CBS.

1.60 Afgelegde afstand per jaar, 2014*

Verkeer

Nederlanders kopen weer vaker een auto. In 2015 zijn bijna 450 duizend nieuwe personenauto's verkocht. Dit is 16 procent meer dan een jaar eerder. Sinds 2011 daalde het aantal verkochte nieuwe auto's, maar aan die daling lijkt nu een eind gekomen. In totaal rijden er in Nederland zo'n 8 miljoen personenauto's rond.

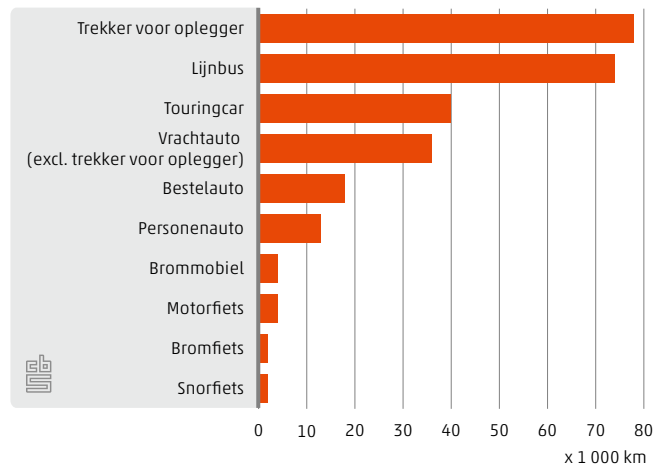
De helft van de volwassen Nederlandse bevolking heeft een auto. Van de mannen heeft 65 procent een auto op zijn naam staan en van de vrouwen 37 procent. Verder heeft een op de vier huishoudens twee of meer auto's. Een gemiddelde personenauto rijdt 13 duizend kilometer per jaar, dat is ongeveer 35 kilometer per dag.

1.61 Motorvoertuigenpark, 1 januari

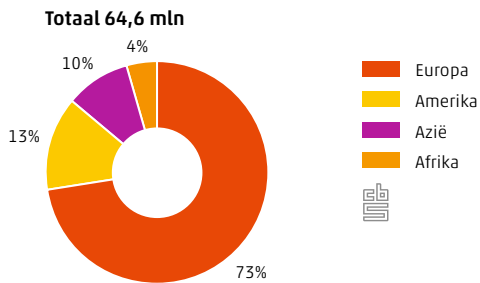
	2013	2014	2015
	x 1 000		
Totaal	9 612	9 610	9 651
waarvan			
personenauto's	7 916	7 932	7 979
motorfietsen	653	654	652
bedrijfsmotorvoertuigen	1 043	1 024	1 020
waarvan			
bestelauto's	832	815	815
trekkers voor oplegger	70	71	71
vrachtauto's (excl. trekkers voor oplegger)	67	65	63
speciale voertuigen	63	62	61
autobussen	10	10	10

Bron: RDW/CBS.

1.62 Gemiddeld gereden afstand per vervoermiddel, 2014*

1.63 Passagiers via Nederlandse luchthavens naar herkomst of bestemming, 2015

58,2 miljoen passagiers
reizen via Schiphol in 2015

1.64 Motorvoertuigen op rijkswegen per uur, 2014

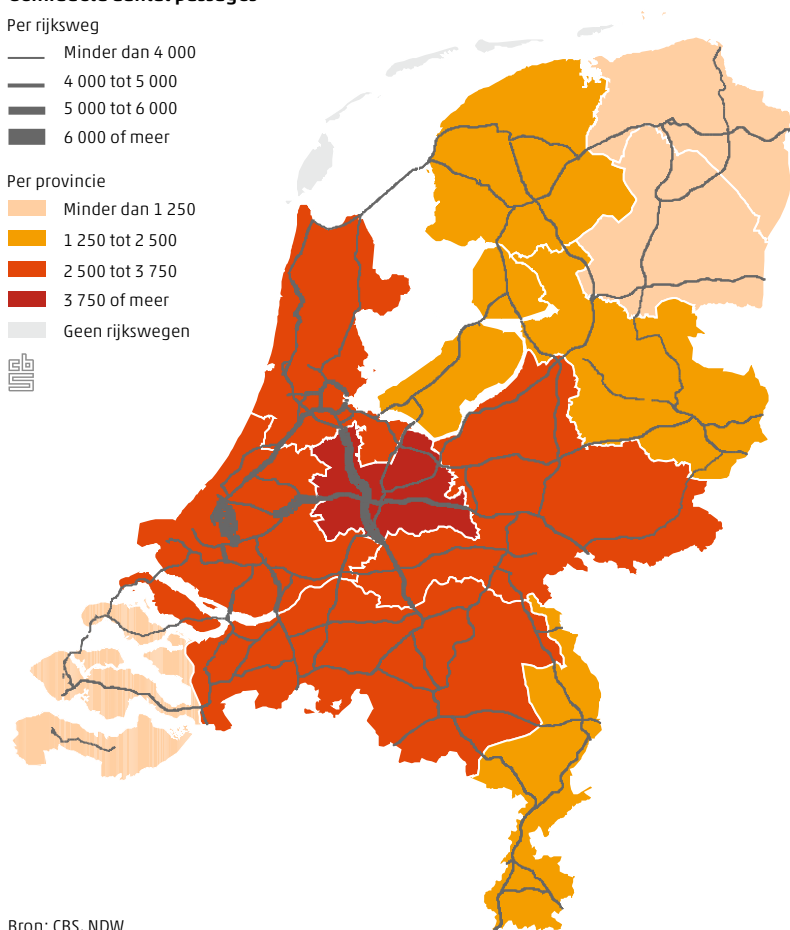
Gemiddeld aantal passages

Per rijksweg

- Minder dan 4 000
- 4 000 tot 5 000
- 5 000 tot 6 000
- 6 000 of meer

Per provincie

- Minder dan 1 250
- 1 250 tot 2 500
- 2 500 tot 3 750
- 3 750 of meer
- Geen rijkswegen

Bron: CBS, NDW.

145,8 miljard kilometer
gereden door Nederlandse motor-
voertuigen in 2014

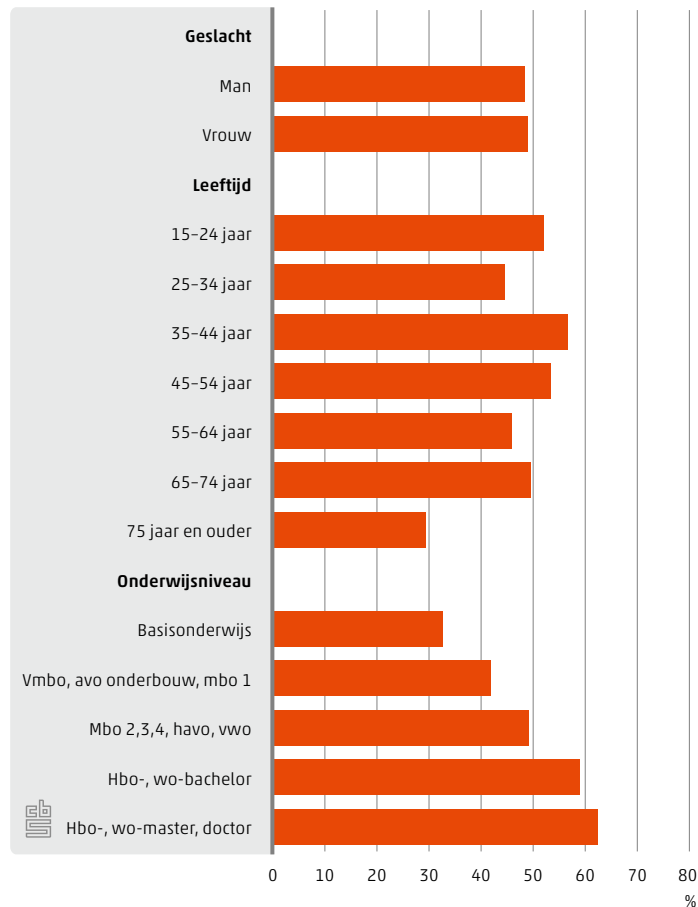

Vrije tijd en cultuur

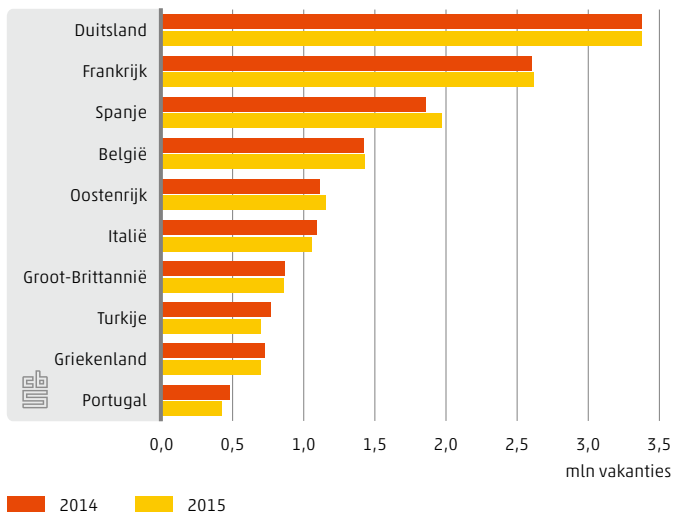
Iets minder dan de helft van de Nederlanders van 15 jaar of ouder zette zich in 2015 ten minste één keer in als vrijwilliger. De meeste vrijwilligers zijn actief voor sportverenigingen of scholen. Voor politieke partijen melden zich naar verhouding de minste mensen als vrijwilliger.

Mannen meldden zich even vaak als vrijwilliger als vrouwen in 2015. Vrouwen zetten zich echter vaker in op scholen, terwijl mannen vaker actief zijn voor de sportvereniging. Met het stijgen van het opleidingsniveau neemt ook de inzet als vrijwilliger toe. Zo was van de laagopgeleiden bijna 33 procent actief als vrijwilliger, tegenover 62 procent van de hoogopgeleiden.

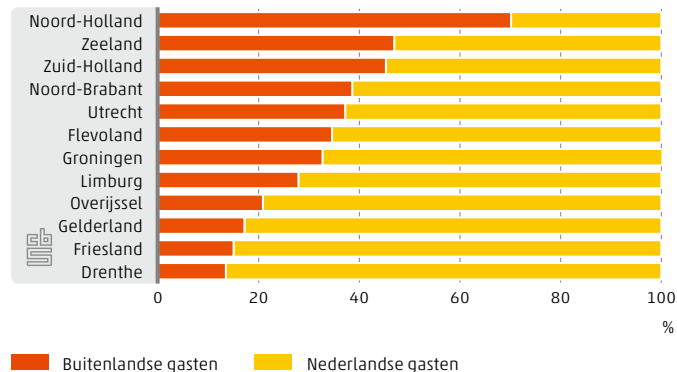
1.65 Vrijwilligers onder bevolking van 15 jaar of ouder, 2015

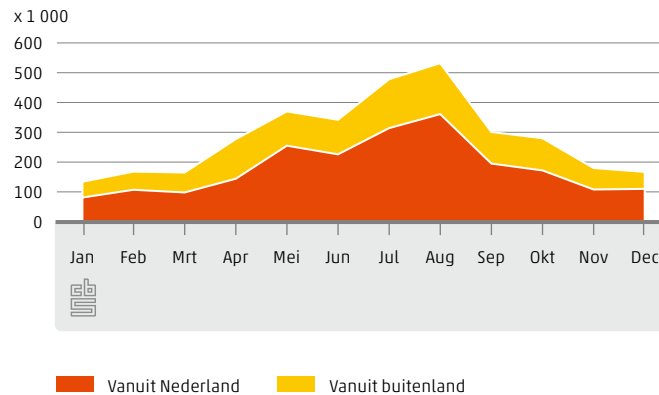
1.66 Top tien vakantielanden van Nederlanders

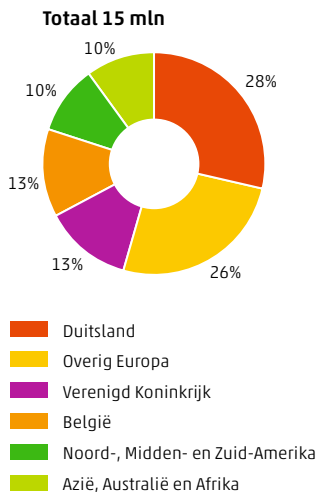
1.67 Nederlandse en buitenlandse hotelgasten per provincie, 2015**

1.68 Gemiddeld aantal overnachtingen per dag in logiesaccommodaties, 2015**

1.69 Buitenlandse gasten in Nederlandse logiesaccommodaties, 2015**

1.70 Vakanties van Nederlanders

	Eenheid	2013	2014	2015
Vakanties in Nederland				
Vakanties	x 1 000	17 490	17 176	16 991
Uitgaven	mld euro	3	3	3
Uitgaven per vakantieganger	euro	163	166	174
Vakanties in het buitenland				
Vakanties	x 1 000	18 093	17 933	18 070
Uitgaven	mld euro	13	13	13
Uitgaven per vakantieganger	euro	697	702	717
Totaal aantal vakanties				
Gemiddeld aantal vakanties per deelnemer	aantal	2,79	2,80	2,77
Gemiddeld aantal lange vakanties per deelnemer	aantal	1,94	1,93	1,94
Gemiddeld aantal korte vakanties per deelnemer	aantal	1,98	2,01	1,95

20% van de bevolking ging in 2015 niet op vakantie

56% van de bevolking ging meer dan één keer op vakantie in 2015

1.71 Gemiddelde vakantieduur naar bestemming en seizoen, 2015

	Lange vakanties	Korte vakanties
	dagen	
Totaal	11,8	3,1
Nederland	9,7	3,1
waarvan		
in de winterperiode	7,8	3,0
in de zomerperiode	10,4	3,1
Buitenland	13,0	3,3
waarvan		
in de winterperiode	11,0	3,3
in de zomerperiode	13,9	3,4

1.72 Hotels

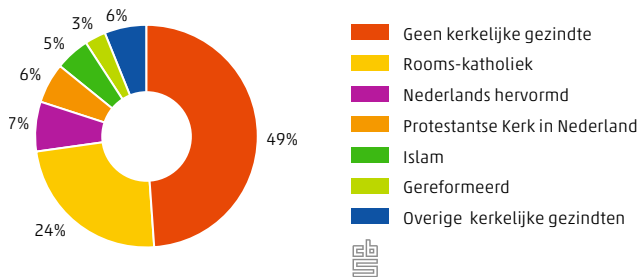
	2013	2014	2015**
	aantal		
Hotels, pensions en jeugdaccommodaties			
Accommodaties	3 510	3 561	3 525
Slaapplaatsen	244 145	252 115	254 589
	gemiddeld aantal per dag x 1 000		
Gasten	59	63	66
Nederlandse	32	33	34
buitenlandse	27	30	32
Overnachtingen	102	109	114
Nederlandse gasten	52	54	55
buitenlandse gasten	50	55	59
Zakelijke overnachtingen in hotels			
Totaal Nederland	44	45	46
waarvan in Amsterdam	12	13	12

279 000

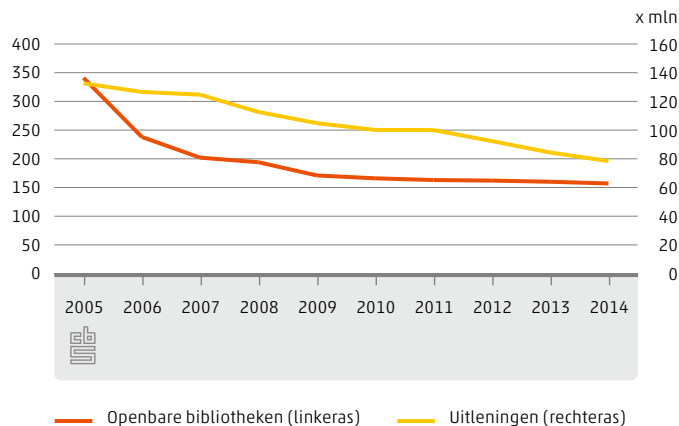
hotelgasten uit China in 2015

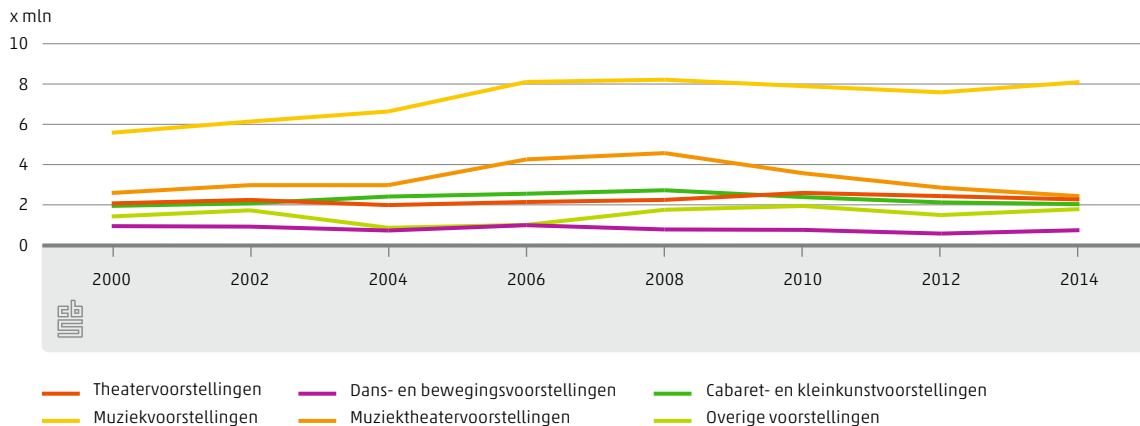
1.73 Kerkelijke gezindte van volwassenen, 2014

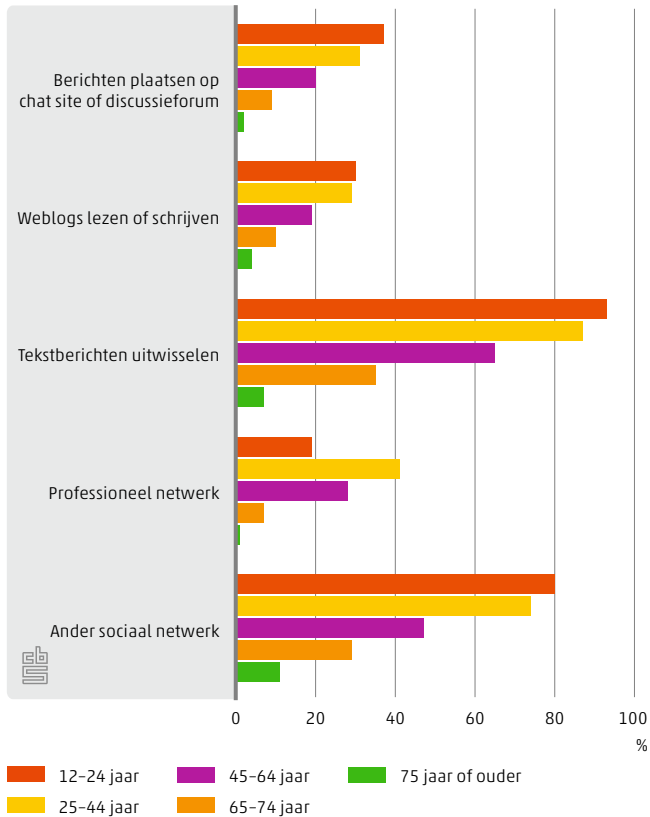
1.74 Aantal openbare bibliotheken en uitleningen

1.75 Bezoeken aan voorstellingen

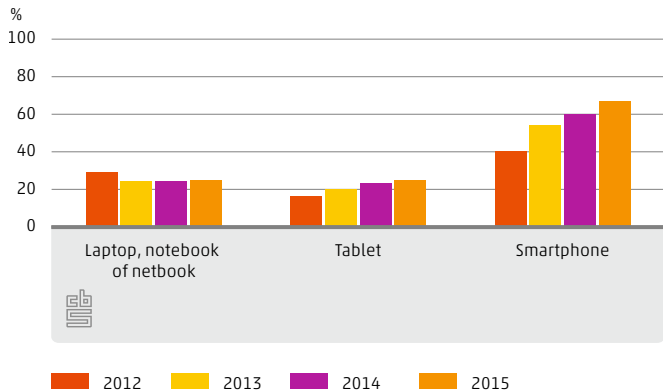

1.76 Gebruik van sociale media naar leeftijd, 2015

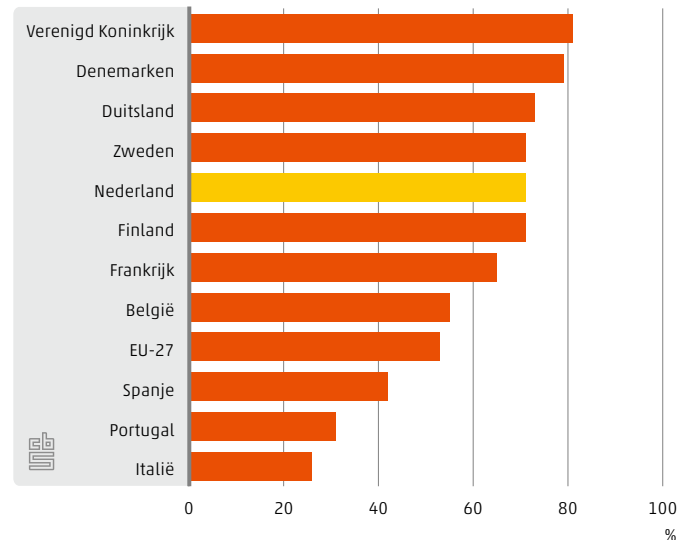

81% is
dagelijks online

1.77 Gebruik van mobiel internet door personen vanaf 12 jaar

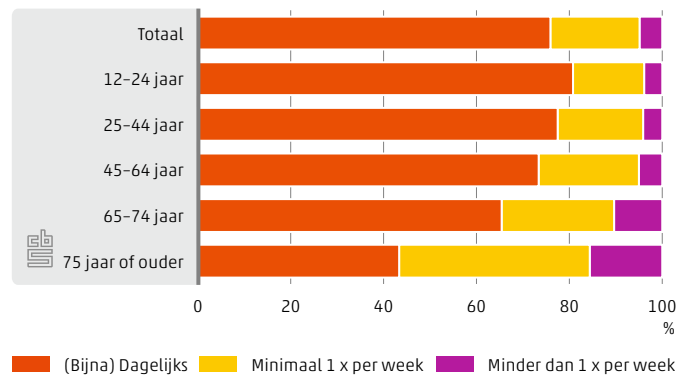

1.78 Online winkelen door personen van 16 tot 75 jaar, 2015

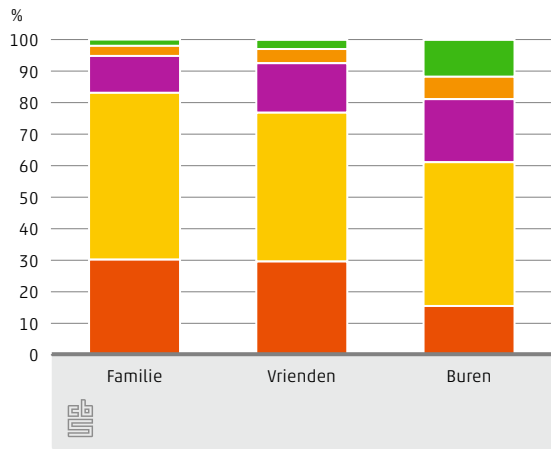

Bron: Eurostat.

1.79 Gebruiksfrequentie sociale netwerken (zoals Facebook en Twitter) naar leeftijd, 2015

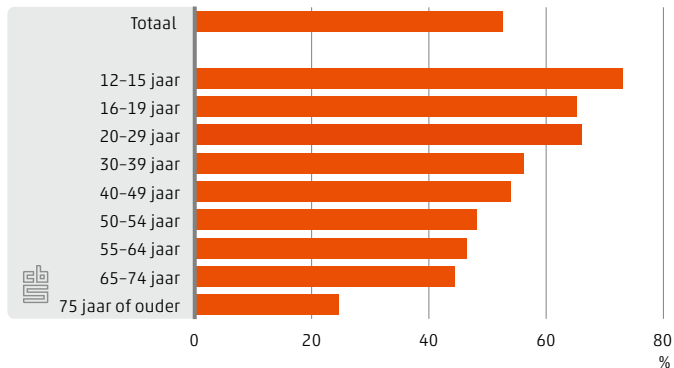

1.80 Contact met familie, vrienden en buren, 2015

- Dagelijks
- Minstens 1x per week, maar niet dagelijks
- Minstens 1x per maand, maar niet wekelijks
- Minder dan 1x per maand
- Zelden of nooit

1.81 Wekelijkse sporters naar leeftijd (vanaf 12 jaar), 2014

6,4 km is de gemiddelde afstand tot een bioscoop

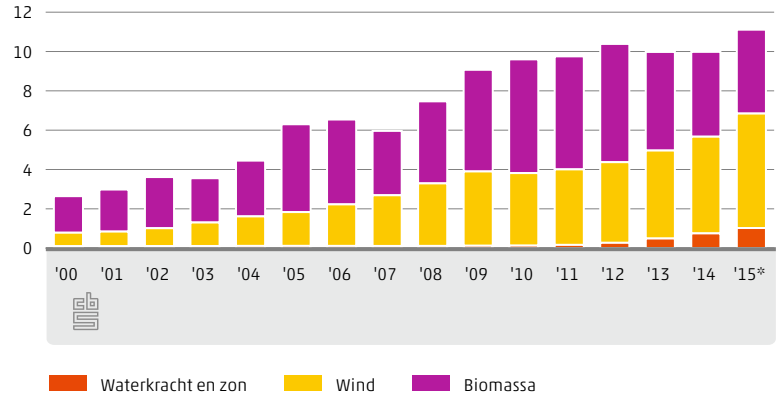
Energie

In 2015 werd 13 miljard kilowattuur elektriciteit geproduceerd uit hernieuwbare bronnen, zoals wind, zon en biomassa. Dit komt overeen met ongeveer 11 procent van het totale verbruik van elektriciteit in Nederland. Een jaar eerder ging het nog om 10 procent. De opwekking van elektriciteit door windmolens is met bijna 20 procent gegroeid in 2015. Daarmee werd ruim de helft van het totaal aan hernieuwbare elektriciteit opgewekt door windmolens in dat jaar.

Windmolens produceerden in 2015 in totaal bijna 7 miljard kilowattuur elektriciteit. De molens op zee worden hierin steeds belangrijker, maar ook op land neemt de productie sterk toe. De toename in 2015 is vooral toe te schrijven aan de groei van de capaciteit; deze nam met 18 procent toe naar 3 400 megawatt. Op land is de capaciteit met 380 megawatt gegroeid naar 3 000 megawatt; op zee met 130 megawatt naar 360 megawatt. Ook de productie van elektriciteit met zonnepanelen en waterkracht namen toe, al bleef de bijdrage bescheiden. De productie van elektriciteit uit biomassa bleef nagenoeg gelijk.

1.82 Productie hernieuwbare elektriciteit

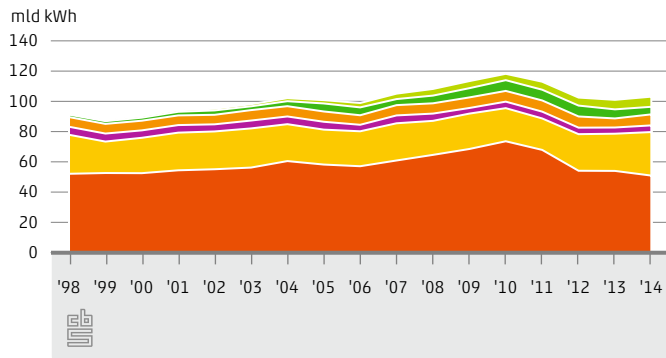
% van totale verbruik

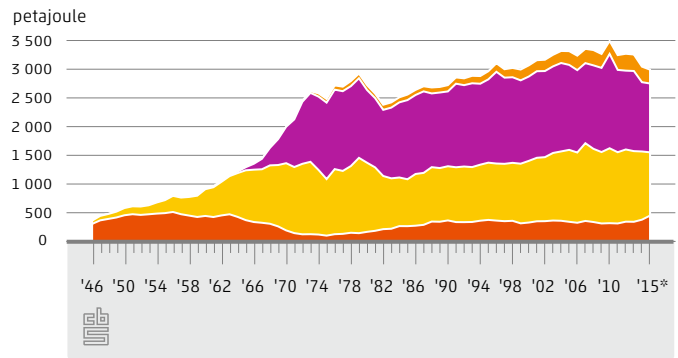
32% meer inzet van steenkool
in elektriciteitscentrales in 2015

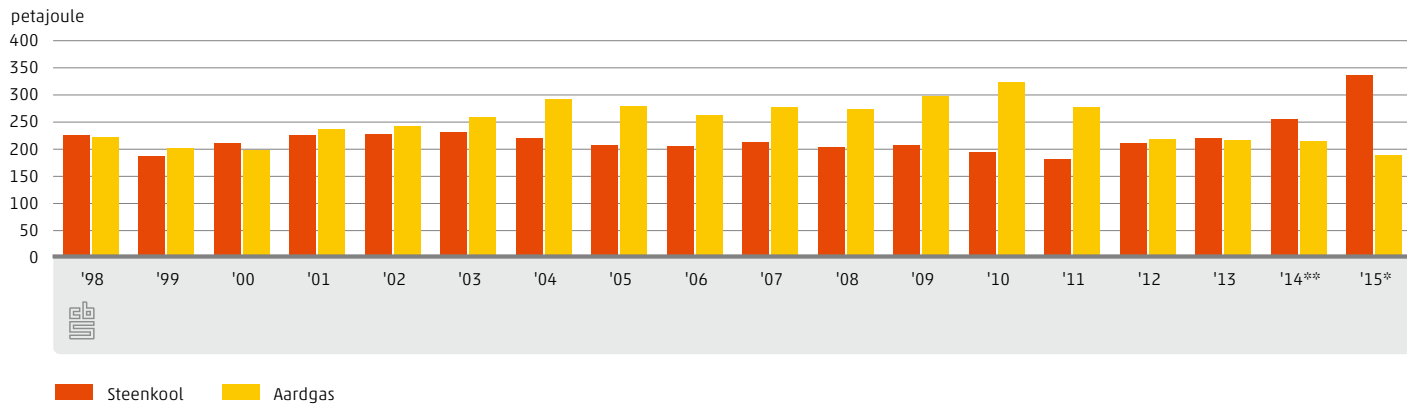
1.83 Energiebronnen voor elektriciteitsproductie

1.84 Energieaanbod naar energiedrager

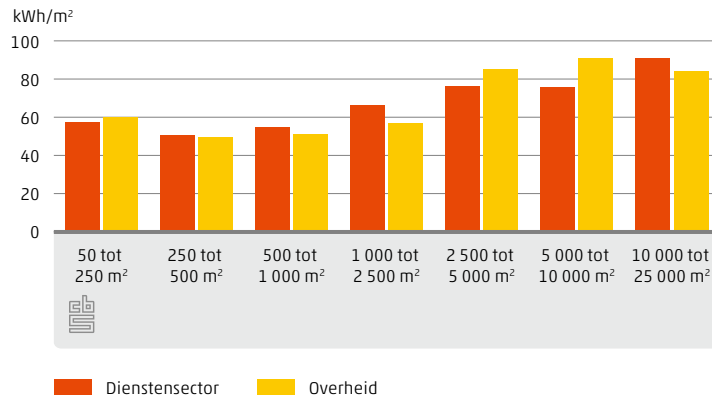
1.85 Inzet van steenkool en aardgas door elektriciteitscentrales

1.86 Elektriciteitsbalans

	2013	2014**	2015*
	mld kWh		
Aanbod van elektriciteit	119,1	118,1	118,4
waarvan			
productie	100,9	103,4	109,6
centraal	63,1	67,5	72,3
decentraal	37,8	35,8	37,3
invoer	33,3	32,9	30,8
uitvoer (-)	15,0	18,1	22,0
Verbruik van elektriciteit	119,1	118,1	118,4
waarvan			
via het openbare net	101,4	99,0	101,0
via bedrijfsnetten	14,2	15,0	13,0
bij de productie	3,5	4,1	4,5
Netverliezen	4,5	4,9	4,9

1.87 Gemiddeld elektriciteitsverbruik van kantoren naar oppervlakte

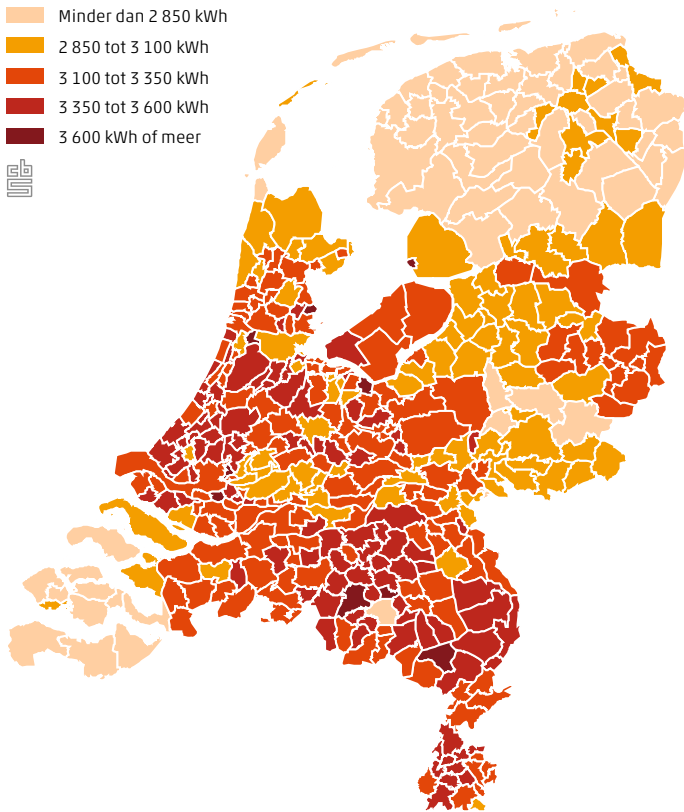

11% van de elektriciteit
komt uit hernieuwbare bronnen

66% van de elektriciteitsproductie
is centraal opgewekt

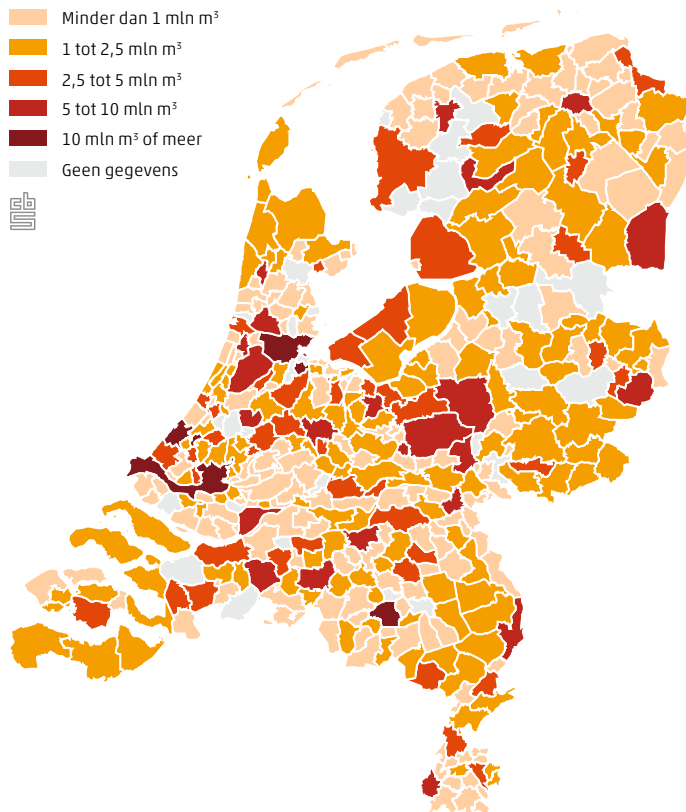
1.88 Gemiddeld elektriciteitsverbruik van tussenwoningen, 2014

- Minder dan 2 850 kWh
- 2 850 tot 3 100 kWh
- 3 100 tot 3 350 kWh
- 3 350 tot 3 600 kWh
- 3 600 kWh of meer

1.89 Aardgasleveringen aan bedrijven in de detail- en groothandel, 2014

- Minder dan 1 mln m³
- 1 tot 2,5 mln m³
- 2,5 tot 5 mln m³
- 5 tot 10 mln m³
- 10 mln m³ of meer
- Geen gegevens

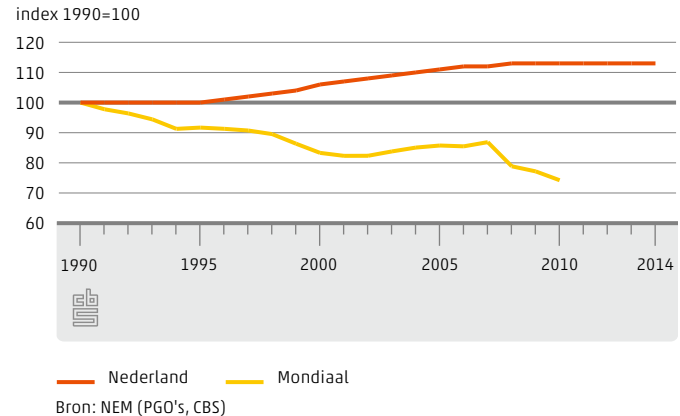

Natuur en milieu

De Living Planet Index (LPI), een mondiale graadmeter voor biodiversiteit, laat zien dat de biodiversiteit sterk is afgenomen. CBS heeft deze index uitgerekend voor Nederland. Het geeft een gemiddelde van de ontwikkeling in het aantal zoogdieren, broedvogels, reptielen, amfibieën, vlinders, libellen en (zoetwater- en zee)vissen. Sinds 1990 is deze groep met 14 procent toegenomen. Deze stijging komt door een toename van het aantal zoogdieren, vogels, reptielen en libellen. Maar er zijn ook soortgroepen waarmee het wat minder gaat; het aantal amfibieën en vlinders is afgenomen.

De mondiale trend lijkt haaks te staan op de Nederlandse trend. Als echter de LPI wordt uitgesplitst naar landengroepen met verschillend inkomensniveau (volgens Wereldbank-criteria), dan is te zien dat de LPI voor hoge inkomenslanden juist is gestegen (met 9,7 procent). Dit correspondeert met de Nederlandse trend. Het WNF denkt dat het natuurherstel mogelijk komt doordat in rijke landen hiervoor tegenwoordig meer financiële middelen worden aangewend.

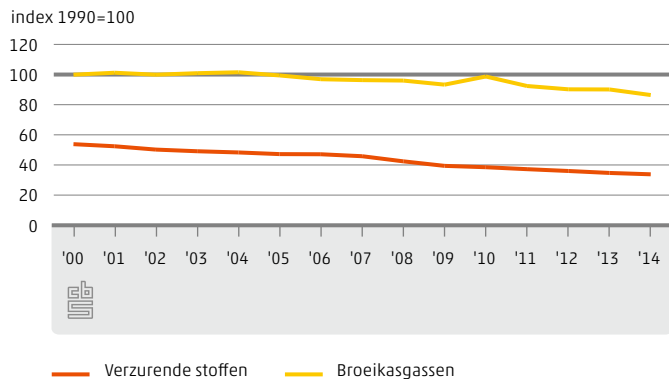
1.90 Living Planet Index voor Nederland

80 kg gft-afval per inwoner
ingezameld in 2014

1.91 Uitstoot verzurende stoffen en broeikasgassen

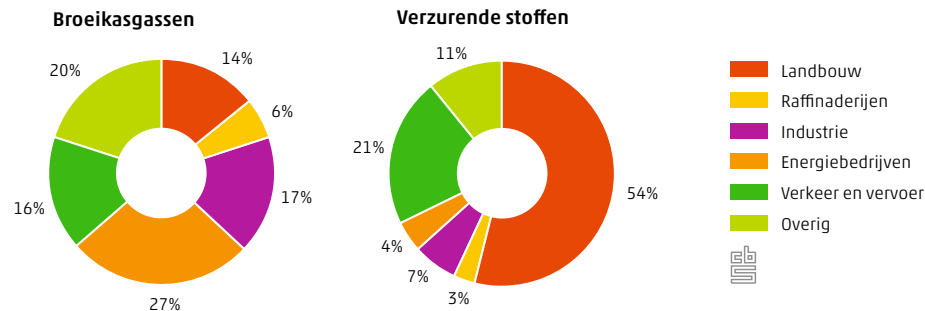

1.92 Belasting oppervlaktewater¹⁾

	2010	2013	2014
	x 1 000 kg		
Fosfor (als P-totaal)	6 896	6 478	6 535
Stikstof (als N-totaal)	90 269	75 659	75 112
Koper	91,3	92,1	90,0
Nikkel	55,4	50,7	49,4
Zink	399	389	369
Lood	39,9	38,6	37,8
Cadmium	1,34	1,19	1,20

¹⁾ Exclusief Nederlands Continentaal Plat

1.93 Luchtverontreiniging, uitstoot naar bron, 2014

1.94 Gemeentelijk afval

	2012	2013	2014**
	mln kg		
Totaal	9 816	9 451	9 516
Afval van huishoudens	8 656	8 303	8 387
waarvan			
gemengd ingezameld afval	4 266	4 062	3 998
gescheiden ingezameld afval	4 389	4 241	4 389
waarvan			
gft-afval	1 303	1 253	1 346
papier	981	925	914
verpakkingsglas	348	345	340
grof tuinafval	461	444	465
houtafval	318	310	322
schoon puin	389	376	385
overig gescheiden afval	590	588	616
Reinigingsdiensten- en overig afval	1 161	1 148	1 129

1.95 Bedrijfsafvalstoffen nijverheid, 2014*

	Totaal	Nuttige toepassing	Eind- verwerking
	mln kg		
Niet-gevaarlijk afval	24 372	20 997	3 375
waarvan door			
delfstoffenwinning	104	71	33
energievoorziening	1 468	1 447	21
waterbedrijven en afvalbeheer	9 003	6 375	2 628
industrie	13 796	13 104	692
waarvan			
voedings- en genotmiddelenindustrie	7 519	7 361	157
chemische industrie	509	354	155
basismetalenindustrie	1 674	1 645	30
overige industrie	4 094	3 744	350
Niet-chemisch afval	21 935	19 657	2 278
waarvan			
metalen	957	951	6
papier en karton	583	579	5
hout	702	697	5
dierlijk en plantaardig afval	6 467	6 381	86
gemengd afval	2 372	2 070	302
slib	2 313	935	1 378
mineralen en steenachtig materiaal	8 160	7 687	472
overig niet-chemisch afval	381	356	26
Chemisch afval	2 437	1 340	1 097

1.96 Productie van mest en mineralen

	2013	2014	2015*
	mln kg		
Mest veestapel	73 155	74 089	75 979
waarvan			
rundvee	57 428	58 389	60 044
schapen en geiten	1 719	1 710	1 709
paarden en pony's	919	895	840
varkens	11 472	11 424	11 646
pluimvee	1 442	1 500	1 561
konijnen en pelsdieren	175	172	179
Mineralenuitscheiding			
Stikstof	473	487	500
Fosfaat	166	172	176
Kali	517	528	542

498 kg huishoudelijk afval
ingezameld per inwoner in 2014

0,6%

inflatie in 2015

5,3%

toename export in 2015

Groeiend herstel economie

2. Economie

Trends

Na de eerste opklaringen in 2014, zette het herstel van de economie in 2015 overtuigend door. Nederland exporteerde meer, huishoudens kregen meer te besteden en gaven meer uit, de huizenmarkt trok aan en bedrijven investeerden meer. Als Nederland de productie van aardgas niet had verminderd in verband met het aardbevingsgevaar in Groningen, was het plaatje nog zonniger geweest. Toch waren er nog wat wolken aan de horizon die het moeilijk maken te voorzien hoe de economie zich verder ontwikkelt. Zo daalde de werkloosheid nog niet erg en bleef de inflatie laag.

Consumenten geven meer uit

De Nederlandse economie groeide in 2015 met 2,0 procent. Als de aardgasproductie op peil was gebleven, zou dat cijfer zelfs 2,4 zijn geweest. Werde de groei in 2014 nog aangedreven door de export, in 2015 kwamen de plussen ook van de investeringen en de consumptie.

Voor het eerst sinds de crisis gingen huishoudens meer uitgeven. De bestedingen lagen 1,5 procent hoger dan in 2014. De uitgaven waren gelijk verdeeld over spullen en diensten. Meer geld ging naar bijvoorbeeld elektrische apparaten, inrichting en kleding. Ook werd meer uitgegeven aan recreatie. Het consumentenvertrouwen was, ook voor het eerst na een periode van ruim zeven jaar, weer positief. In november scoorde het vertrouwen – het saldo tussen het percentage positieve en negatieve antwoorden – een 9. Begin 2013, op het dieptepunt, was dat nog minder dan -40.

Ook de bedrijven lieten herstel zien. De toegevoegde waarde werd voor de meeste bedrijfstakken groter. Voor het tweede jaar groeide de bouwsector flink, al is die nog ver verwijderd van het niveau van voor de crisis. Bij de delfstoffenwinning was het negatieve effect merkbaar van het terugschroeven van de aardgaswinning.

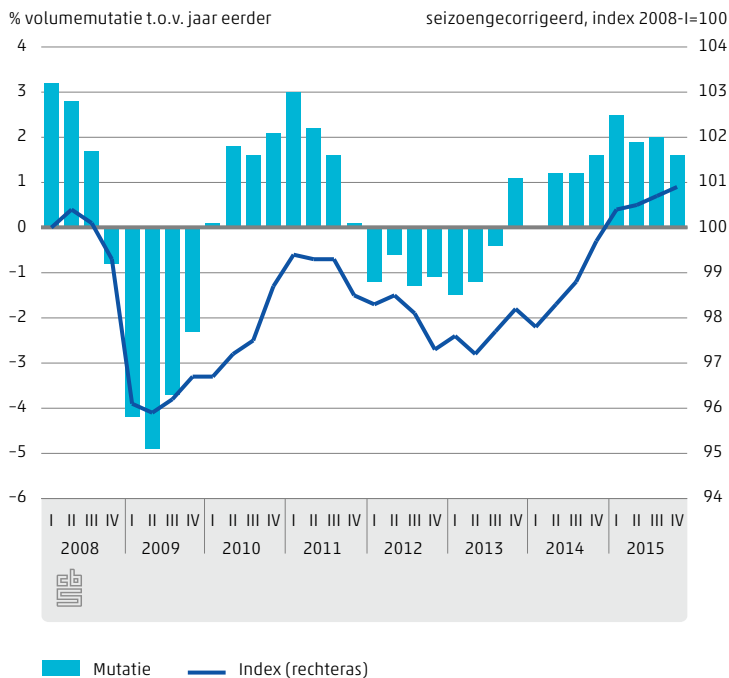
De agrarische sector kromp in 2015, na twee jaar van groei, met 1,3 procent. De productie nam toe, er kwam 1 procent meer aan producten op de markt. Maar dat leidde niet tot meer inkomsten, omdat de prijzen lager werden. Boeren kregen vooral minder geld voor melk, varkens en suikerbieten.

Nederland boven gemiddelde van Eurozone

Vergeleken met de overige landen in de Eurozone groeide de Nederlandse economie harder. In 2014 was de toename met 0,9 procent exact gelijk aan het gemiddelde van al die landen. In 2015 lagen de cijfers van de Nederlandse economie daar iets boven: 2,0 procent tegenover 1,5 procent gemiddeld. De groei was ook hoger dan in Duitsland (1,7 procent), België (1,4 procent) en Frankrijk (1,2 procent). Daar staat wel tegenover dat het dal tijdens de crisis in Nederland ook dieper was dan gemiddeld in de EU. Er viel dus meer in te halen.

Van de landen buiten Europa werd Rusland geconfronteerd met een krimp van 3,7 procent. In China groeide de economie, maar opnieuw minder dan in de voorgaande jaren, namelijk met 6,9 procent. De Verenigde Staten sloten 2015 af met een groei van 2,4 procent.

2.1 Omvang economie (bbp)

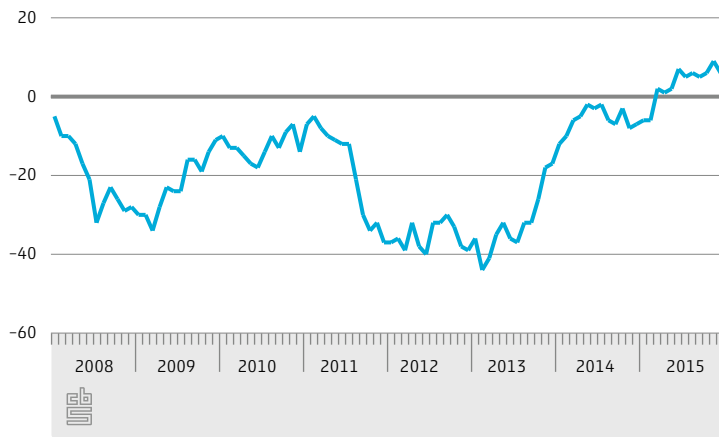

2.2 Bbp en bestedingen

	2011	2012	2013	2014	2015
	% volumemutatie t.o.v. een jaar eerder				
Bbp	1,7	-1,1	-0,5	1,0	2,0
Invoer	3,5	2,7	0,9	4,0	6,4
Uitvoer	4,4	3,8	2,1	4,0	5,3
Consumptie huishoudens	0,2	-1,2	-1,4	0,0	1,5
Consumptie overheid	-0,2	-1,3	0,1	0,3	0,3
Investerings	5,6	-6,3	-4,4	3,5	10,3

2.3 Consumentenvertrouwen

saldo % positieve en negatieve antwoorden

Inflatie nog verder gedaald

Was de inflatie in 2014 met 1 procent al laag, in 2015 daalde deze nog verder, naar gemiddeld 0,6 procent. Veel producten stegen maar licht in prijs of werden zelfs goedkoper. Deze inflatie was in heel Europa opmerkelijk laag. Een van de factoren die het inflatiecijfer sterk beïnvloeden is de olieprijs. Na een kleine opleving aan het begin van 2015 zette de daling van de olieprijs door die in de tweede helft van 2014 was ingezet.

Meer inkomsten en minder schuld overheid

De Nederlandse overheid kreeg in 2015 meer geld binnen. De inkomsten stegen met 1 miljard tot een totaal van 292 miljard. Aan belasting kwam 6,2 miljard euro meer binnen, dankzij de aantrekkende economie in combinatie met lastenverzwaringen. Daar staat tegenover dat de inkomsten uit andere bronnen – voornamelijk aardgasbaten – 5,1 miljard lager uitvielen. In 2014 waren die nog ruim tweemaal zo hoog. De halvering komt door het terugbrengen van de aardgasproductie en de lagere prijzen voor aardolie en aardgas.

Het jaar werd afgesloten met een tekort op de begroting van 12 miljard. Dat komt neer op 1,8 procent van het bruto binnenlands product. In 2014 was dat nog 2,4 procent. De totale overheidsschuld bedroeg 441,7 miljard euro. Afgezet tegen het bbp is dat 65,1 procent. Eind 2015 was de schuld daarmee 10 miljard minder dan een jaar eerder. Het is voor het eerst sinds de sterke schuldtoename in 2008 dat de schuld als percentage van het bbp afnam.

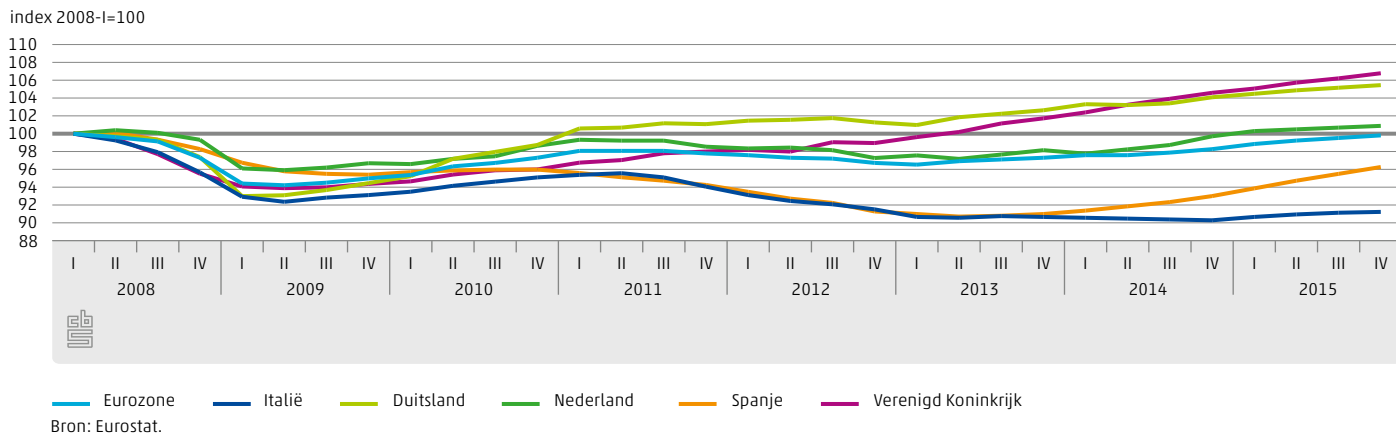

10,3%
meer investeringen in 2015

10 miljard euro daling
overheidsschuld in 2015

2.4 Economische groei Eurozone

2.5 Inflatie

% mutatie t.o.v. een jaar eerder

2.6 Overheidssaldo en -schuld

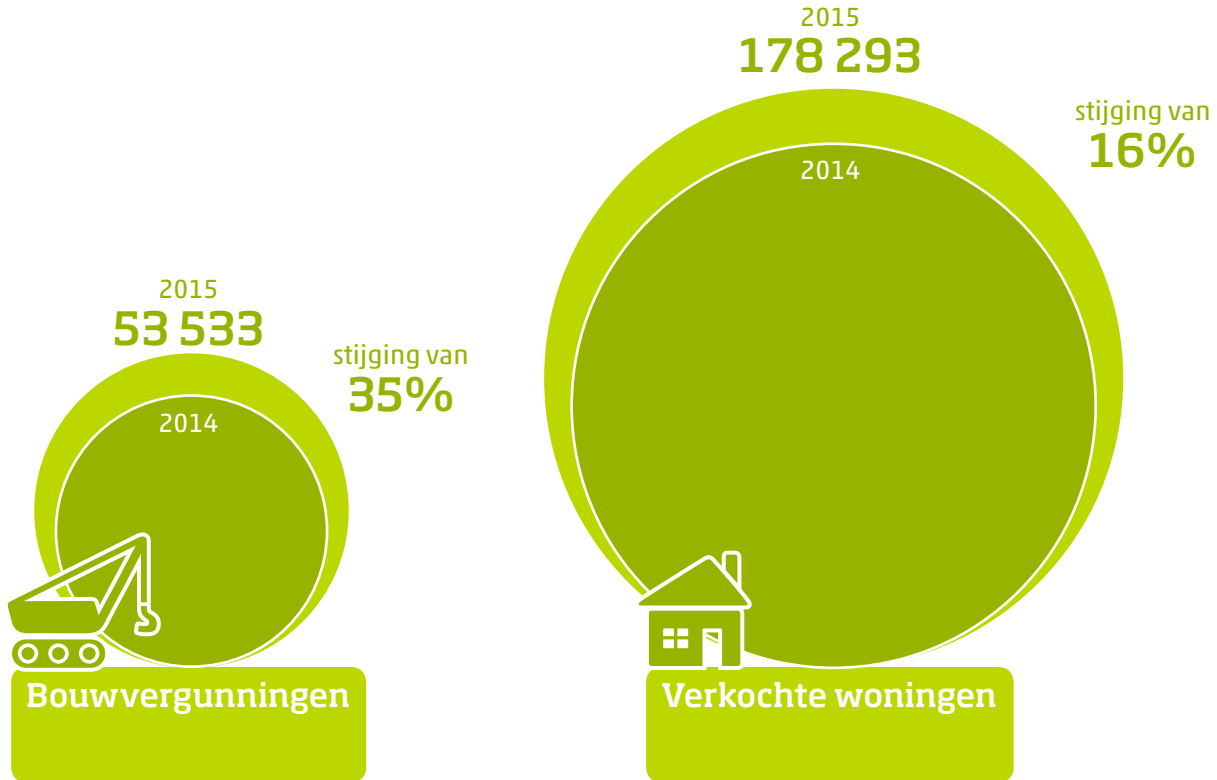
	2011	2012	2013	2014	2015
	mld euro				
Overheidsinkomsten	274,4	278,8	286,5	290,9	292,0
Overheidsuitgaven	302,0	303,9	302,1	306,5	304,4
Overheidssaldo (EMU)	-27,6	-25,1	-15,5	-15,6	-12,4
Overheidsschuld (EMU)	396,4	428,6	442,2	452,1	441,7
	% bbp				
Overheidssaldo (EMU)	-4,3	-3,9	-2,4	-2,4	-1,8
Overheidsschuld (EMU)	61,7	66,4	67,9	68,2	65,1
Inkomsten	42,7	43,2	44,0	43,9	43,0
belastingen en premies	35,5	35,7	36,3	37,1	37,2
Uitgaven	47,0	47,1	46,4	46,2	44,9

2.7 Internationale inflatie

	2011	2012	2013	2014	2015
	% mutatie t.o.v. een jaar eerder				
Eurozone	2,7	2,5	1,3	0,4	0,0
Nederland	2,5	2,8	2,6	0,3	0,2
Duitsland	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1
Frankrijk	2,3	2,2	1,0	0,6	0,1
Verenigd Koninkrijk	4,5	2,8	2,6	1,5	0,0
Verenigde Staten	3,8	2,1	1,2	1,3	-0,7

Bron: Eurostat.

Woningmarkt trekt aan

De feiten op een rij

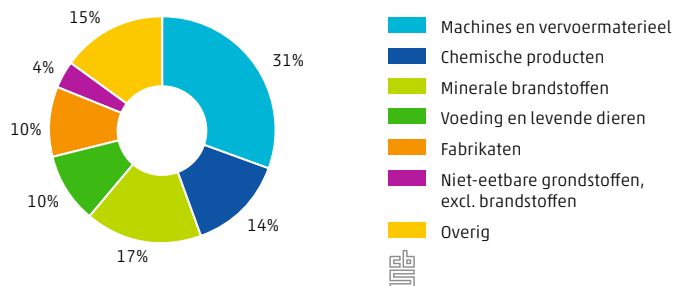
Internationale handel

Nederland heeft in 2015 voor 378 miljard aan goederen ingevoerd en voor 426 miljard euro aan goederen uitgevoerd. Het handelsoverschot was daarmee 48 miljard euro. De beperking van de gaswinning in Groningen heeft dit overschot negatief beïnvloed. Nederland handelt het meest met Duitsland.

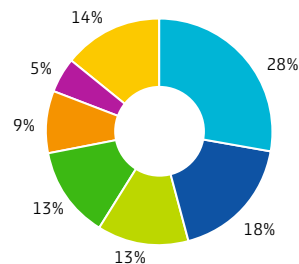
Sinds 2006 is de invoer van bouwdiensten meer dan verdubbeld tot 2,1 miljard euro in 2015. Ruim twee derde van deze groei is toe te schrijven aan de import van bouwdiensten uit andere Europese landen. De uitvoer van bouwdiensten bedroeg 2,7 miljard euro in 2015, bijna 1 miljard euro meer dan in 2006. Deze groei vond vooral verder van huis plaats. De grootste groeiemarkten, in het bijzonder voor grote baggerprojecten, bleken Azië en Afrika.

2.8 In- en uitvoerwaarde van goederen, 2015*

Invoer (totaal 378 mld euro)

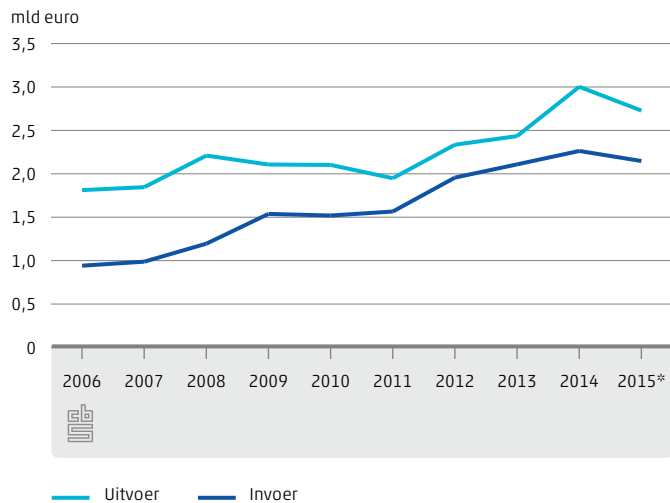

Uitvoer (totaal 426 mld euro)

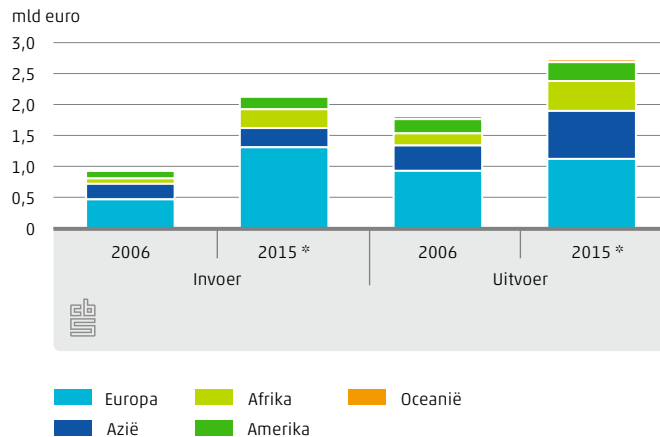

2.9 Invoer- en uitvoerwaarde van bouwdiensten

2.10 In- en uitvoerwaarde bouwdiensten naar continent

2,7 miljard euro aan
bouwdiensten uitgevoerd in 2015

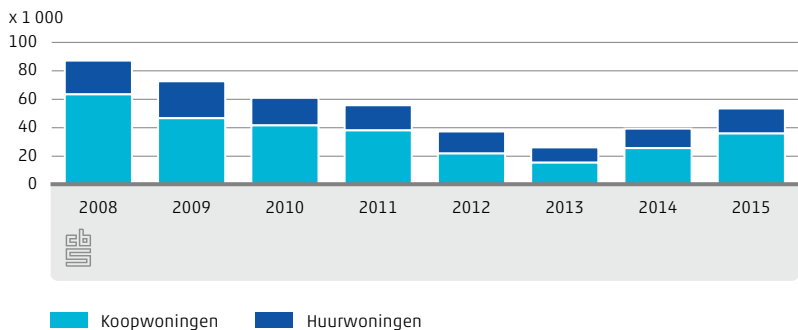
2.11 Verkopen en prijzen bestaande koopwoningen

	2011	2012	2013	2014	2015
	% mutatie t.o.v. een jaar eerder				
Prijnsindex bestaande koopwoningen	-2,4	-6,5	-6,6	0,9	2,8
	x 1 000				
Aantal transacties	121	117	110	154	178
	% mutatie t.o.v. een jaar eerder				
Aantal transacties	-4,3	-2,9	-6,1	39,4	16,1
Eengezinswoningen	-2,5	-0,2	-7,1	39,2	15,7
waarvan					
tussenwoning	-4,0	-2,7	-7,3	42,2	17,2
hoekwoning	-3,8	1,7	-6,2	34,1	15,4
twee-onder-één-kap	-2,9	1,5	-8,2	30,8	12,3
vrijstaand	4,3	2,9	-6,8	45,1	15,1
Appartementen	-7,4	-9,1	-3,1	42,3	10,8

Bouwen en wonen

Huizen werden in 2015 opnieuw duurder. De prijzen van bestaande koopwoningen stegen in 2015 met bijna 3 procent. De prijzen lagen nog wel 16 procent onder het recordniveau van 2008. Er werden ook meer woningen verkocht. Ruim 178 duizend bestaande koopwoningen kregen in 2015 een nieuwe eigenaar, 24 duizend meer dan een jaar eerder. Ook het aantal nieuwbouwwoningen waarvoor een bouwvergunning is afgegeven nam toe. Het waren er bijna 54 duizend in 2015, 14 duizend meer dan een jaar eerder.

2.12 Afgegeven bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen

Vervoer

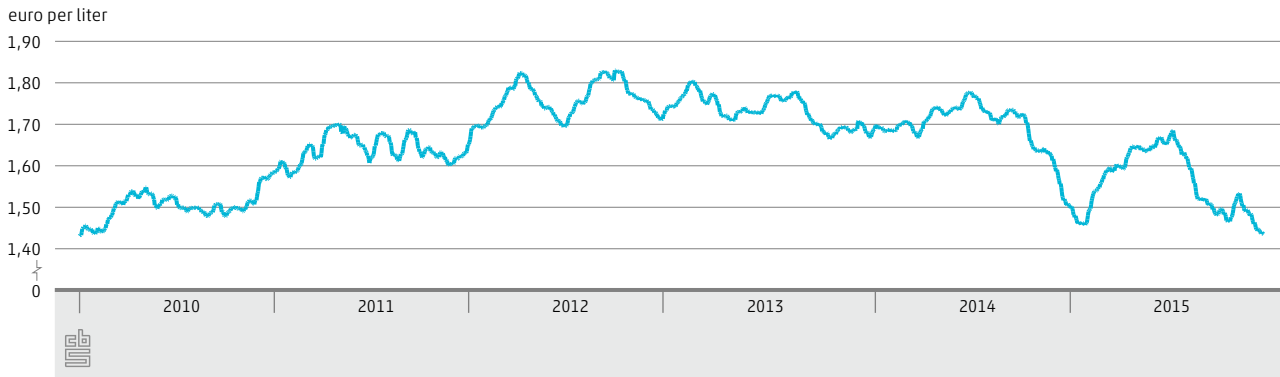
In 2015 werd 360 miljoen ton goederen over de Nederlandse binnenwateren vervoerd. Bijna een derde hiervan werd zowel geladen als gelost in Nederland. Van alle vervoerde goederen ging het grootste deel naar het buitenland, waarbij Duitsland de belangrijkste bestemming was. De lading die de oostgrens over ging, bestond voornamelijk uit steenkool en erts.

2.13 Goederenvervoer

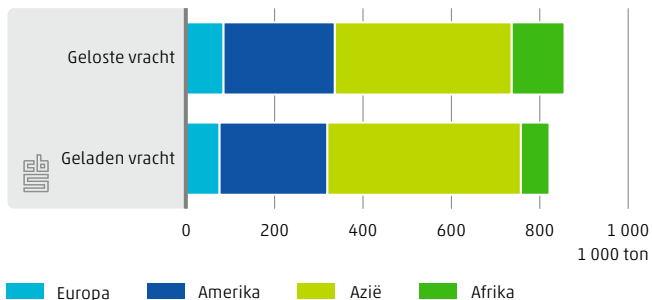
	2013*	2014*	2015*
	mln ton		
Totaal	1 767	1 796	1 815
waarvan			
wegvervoer	689	691	692
zeevaart ¹⁾	558	574	594
binnenvaart	356	367	360
pijpleidingvervoer	123	123	126
spoorvervoer	39	39	41
luchtvaart	2	2	2

¹⁾ Bruto gewicht exclusief gewicht containers.

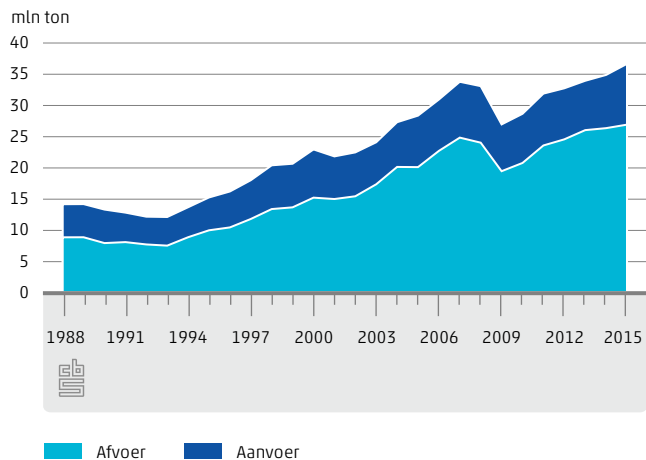
2.14 Prijs van Euro95 per dag

2.15 Vrachtvervoer via Nederlandse luchthavens naar herkomst en bestemming, 2015

2.16 Aan- en afvoer van goederen over spoor

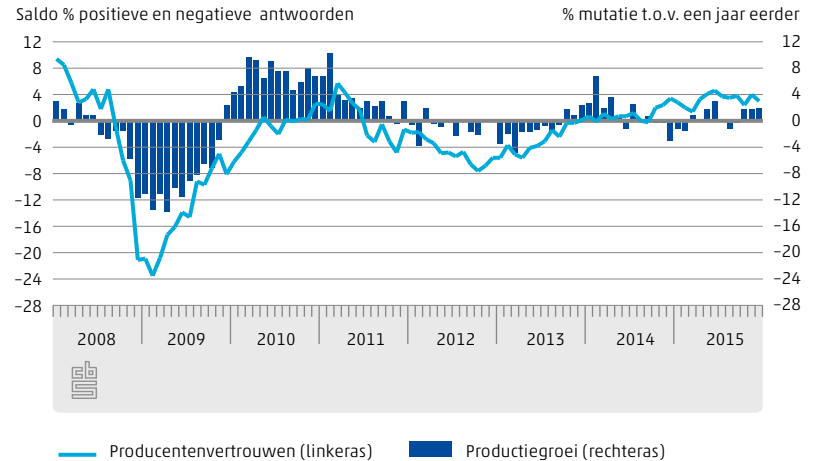

Industrie

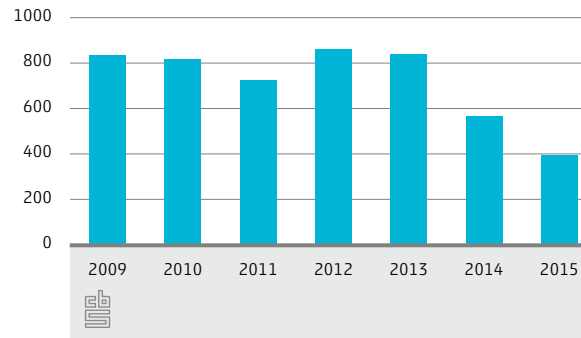
In 2015 produceerde de industrie 0,6 procent meer dan het jaar ervoor. Vergeleken met 2009, toen de industriële productie een dieptepunt bereikte in de periode van economische crisis, produceerde de industrie 10,4 procent meer. Die positieve ontwikkeling past goed bij het voortdurend positieve vertrouwen dat producenten sinds oktober 2014 hebben. In juni 2015 bereikte het producentenvertrouwen een piek.

Het aantal faillissementen in de industrie daalde in 2015 met 30,6 procent ten opzichte van 2014. Met 392 faillissementen werd het laagste niveau bereikt sinds het begin van de economische crisis in 2008. Het toppunt was in 2012, toen in totaal 859 industriële bedrijven failliet gingen.

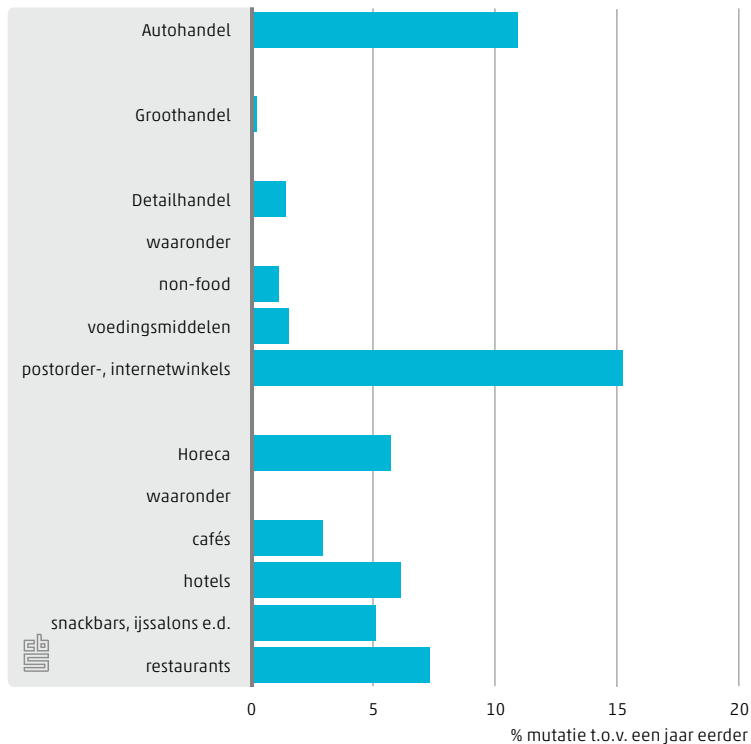
2.17 Producentenvertrouwen en productiegroei industrie

2.18 Aantal faillissementen industrie

2.19 Omzet handel en horeca, 2015

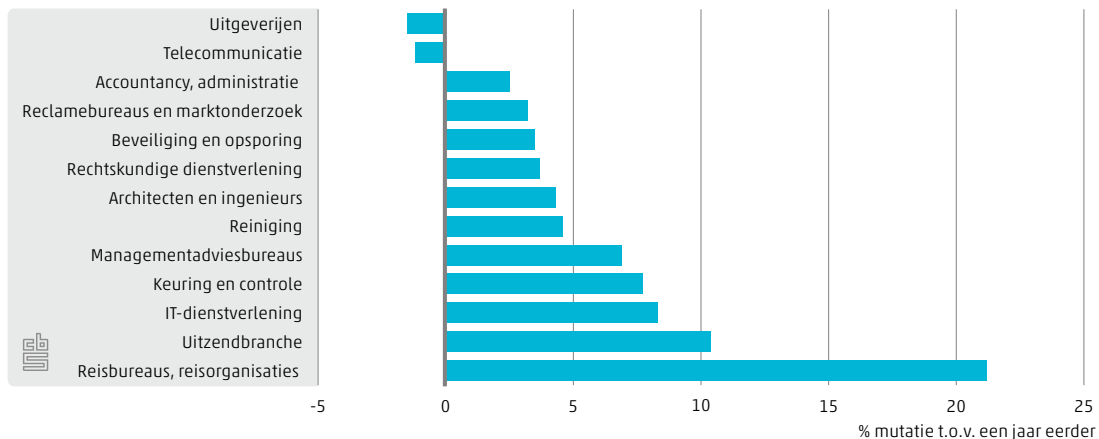
Handel en horeca

Zowel de handel als de horeca haalden in 2015 meer omzet dan een jaar eerder. In 2014 was er al een opgaande lijn en die trok in 2015 overtuigend door.

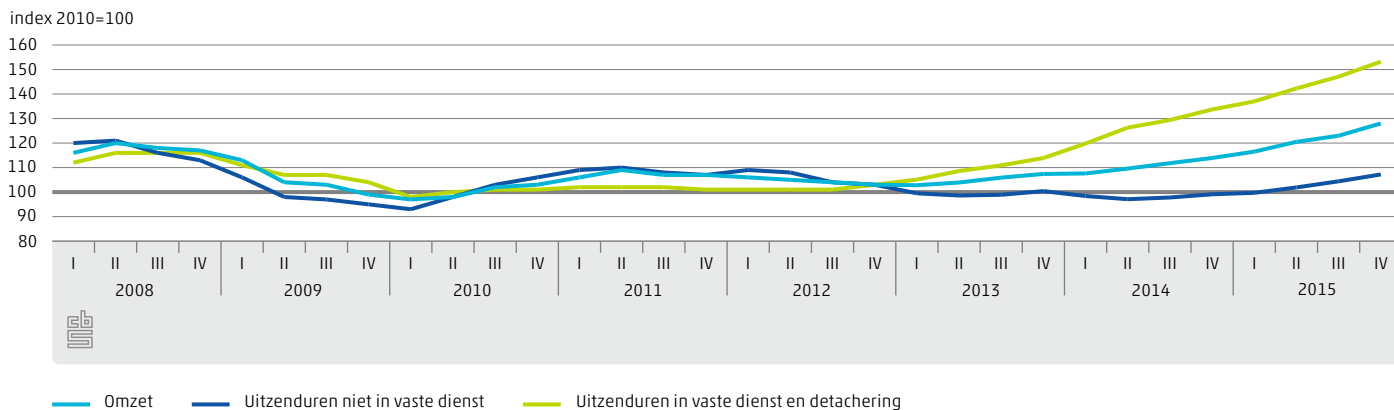
Bij de postorder- en internetwinkels steeg de omzet het meest (+15 procent). Ook de autohandel deed het goed (+11 procent). In deze branche deed de grootste groei zich voor in het laatste kwartaal. Die kwam vooral voor rekening van de zakelijke markt. Per 1 januari 2016 werden de fiscale regelingen ten aanzien van zakelijk autogebruik ingrijpend gewijzigd.

Van de branches in de horeca deden vooral de restaurants en de hotels het goed. Restaurants boekten ruim 7 en hotels ruim 6 procent meer omzet dan in 2014.

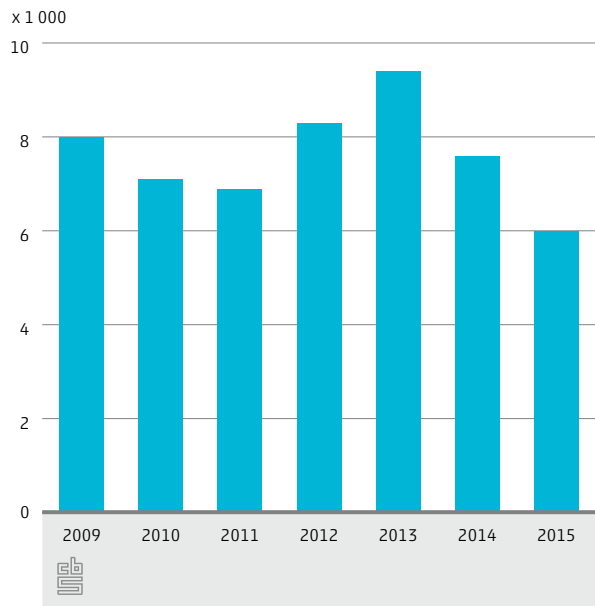
2.20 Ontwikkeling omzet zakelijke dienstverlening, informatie en communicatie, 2015

2.21 Kerngegevens uitzendbranche, seizoengecorrigeerd

2.22 Uitgesproken faillissementen

11% meer
omzet autohandel
in 2015

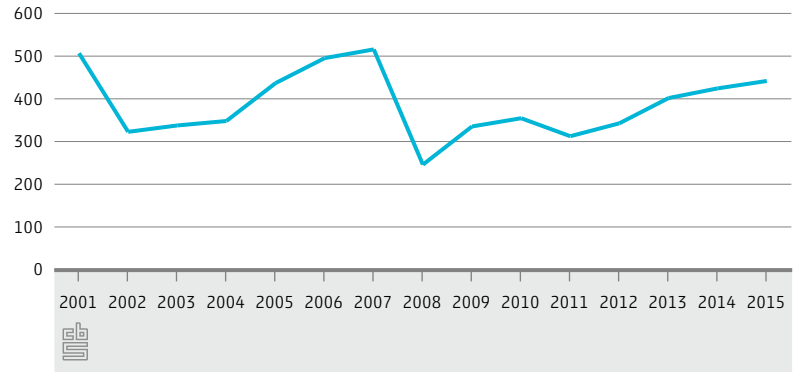

Financiële markten

De AEX-index stond aan het einde van een onrustig verlopen 2015 op een koerswinst van 4 procent. De eerste helft van het jaar zette het opkoop- en rentebeleid van de Europese Centrale Bank (ECB) de toon op de financiële markten. Met het verlagen van de rente en het opkopen van staatsobligaties en leningen van eurolanden probeerde de ECB de economie te stimuleren en de inflatie aan te wakkeren.

De aandelenmarkten profiteerden van het ECB-beleid. De koersen stegen tot het hoogste niveau sinds het uitbreken van de crisis. In de tweede helft van 2015 vormde de onzekerheid over de ontwikkeling van de wereldeconomie de inleiding tot zware koersverliezen op de aandelenmarkt.

2.23 AEX-index eindejaarsstanden

Bron: DNB.

392 faillissementen
in industrie in 2015

2.24 Veebestand op landbouwbedrijven, 1 april

	2013	2014	2015*
	1 000 dieren		
Graasdieren			
Geiten	413	431	470
Paarden en pony's	131	127	118
Rundvee	3 999	4 068	4 134
Schapen	1 034	959	946
Hokdieren			
Kippen	97 719	103 039	106 761
waarvan			
legghennen	44 816	46 570	47 682
vleeskuikens	44 242	47 020	49 107
Overig pluimvee (waaronder eenden, kalkoenen)	1 709	1 699	1 845
Konijnen	311	321	381
Edelpelsdieren	1 031	1 003	1 023
Varkens	12 212	12 238	12 603
waarvan			
biggen	5 274	5 382	5 598
fokvarkens	1 184	1 199	1 201
vleesvarkens	5 754	5 657	5 804

Landbouw

Per 1 april 2015 zijn de melkquota in de EU afgeschaft. Veel melkveebedrijven hebben in de jaren voorafgaand aan die datum hun productie opgeschroefd. Ook in 2015 groeiden deze bedrijven. Zo kwamen er 50 duizend melkkoeien en 38 duizend stuks vrouwelijk jongvee bij. In vergelijking met een jaar ervoor waren er bijna 2 procent meer runderen op 1 april 2015.

De melkproductie nam ten opzichte van 2014 toe met ruim 850 duizend ton tot 13,3 miljoen ton in 2015. Een doorsnee Nederlandse melkproducent had 90 melkkoeien in 2015. Nederland behoort samen met Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Polen en Italië tot de belangrijkste melkproducenten in de EU.

2.25 Vlees- en zuivelproductie

	2013	2014	2015*
	mln kg		
Vleesproductie (met been, incl. afsnijvet)			
Kalveren	222	217	225
Volwassen runderen	157	159	157
Schape en geiten	14	14	14
Varkens	1 307	1 371	1 459
Vleeskuikens	888	920	952
Onbewerkte koemelk ontvangen door zuivelfabrieken	12 213	12 473	13 326
Melkverwerking tot			
Boter	133	137	146
Fabriekskaas	794	772	847
Gecondenseerde melk	360	382	400
Melkpoeder	194	205	208

Bron: RVO.nl

90 melkkoeien
op doorsnee melk-
veebedrijf in 2015

2.26 Oogst akkerbouw

	2013	2014	2015
	mln kg		
Aardappelen, consumptie-	3 481	3 871	3 325
Aardappelen, poot-	1 400	1 475	1 517
Aardappelen, zetmeel-	1 695	1 754	1 809
Suikerbieten	5 727	6 822	4 868
Zaaiuien	1 200	1 220	1 371
Gerst	208	197	229
Haver	10	10	8
Rogge	7	7	6
Tarwe	1 335	1 304	1 300
Triticale	10	9	7
Corn-cob-mix (met 65% droge stof)	68	67	53
Korrelmaïs (met 65% droge stof)	185	173	121
Snijmaïs (met 35% droge stof)	10 268	10 788	7 976
Vezelvlas	11	10	14

2.27 Oogst appels en peren

	2013	2014	2015*
	mln kg		
Appelen	314	353	336
Elstar	123	140	129
Golden Delicious	16	18	15
Jonagold/Jonagored	92	100	98
Junami	12	16	14
Kanzi	17	18	19
Rode Boskoop	16	19	18
Rubens	3	2	1
Peren	327	349	349
Beurré Alexandre Lucas	24	20	25
Conference	256	275	275
Doyenne du Comice	28	30	28
Stoofperen	8	9	6

737 hectare teeltoppervlakte
voor blauwe bessen in 2015

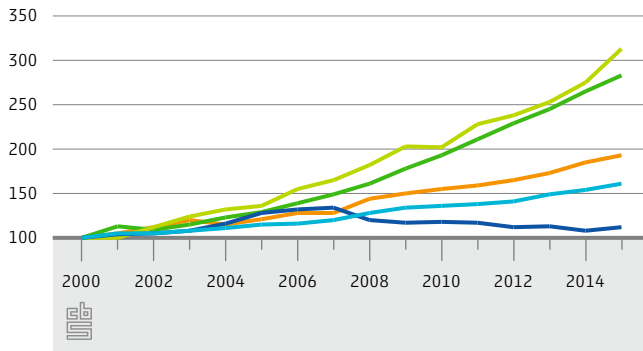

6 miljoen kilo stoofperen
geogst in 2015

2.28 Gemiddeld aantal dieren per bedrijf

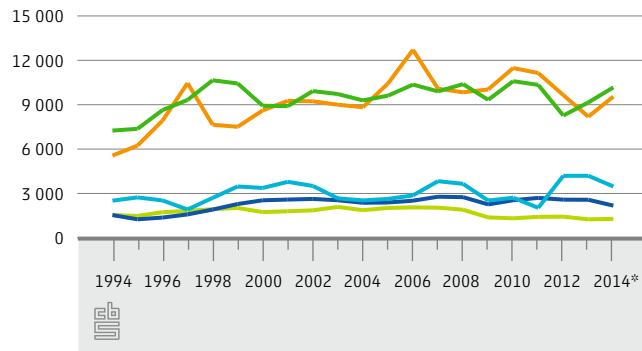
index 2000=100

— Runderen — Geiten — Kippen
— Schapen — Varkens

2.29 Gemiddelde prijs verse vis

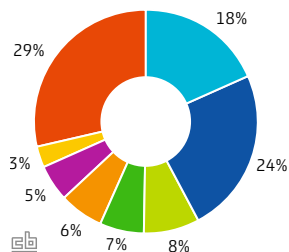
euro / 1 000 kg

— Garnalen — Schol — Tong
— Kabeljauw — Tarbot

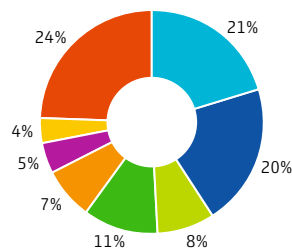
2.30 Areal snijbloemen

2005 (totaal 3 250 ha)

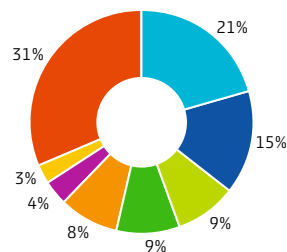
— Chrysanten — Lelies
— Rozen — Orchideeën

2010 (totaal 2 440 ha)

— Gerbera's — Anthurium
— Fresia's — Overige snijbloemen

2015* (totaal 1 880 ha)

2.31 Teeltoppervlakte asperges per gemeente, 2015

Percentage van cultuurgrond

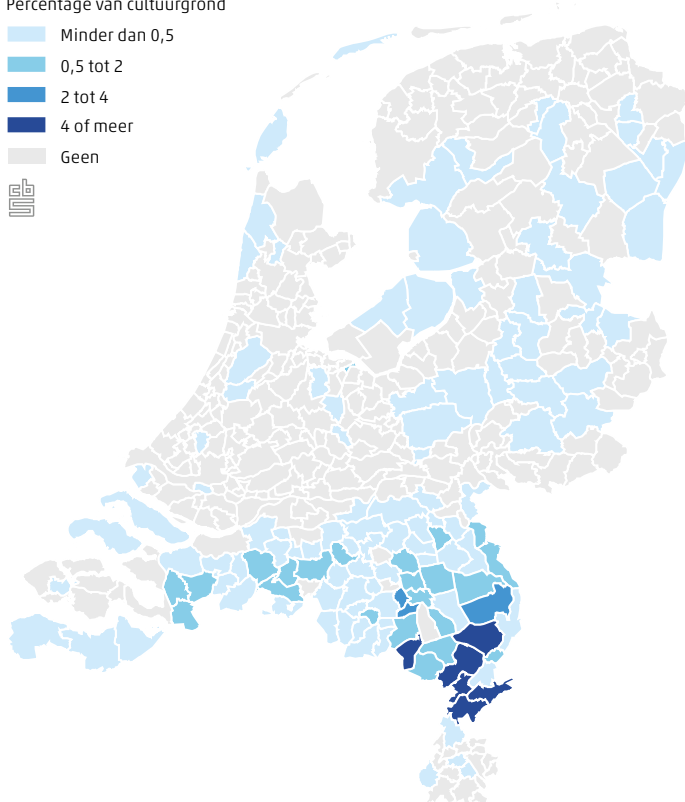
Minder dan 0,5

0,5 tot 2

2 tot 4

4 of meer

Geen

93% meer kippen
per bedrijf in 2015 dan in 2000

1,5%

meer koopkracht in 2014

19 000 euro is het gemiddelde
vermogen van huishoudens in 2014

Meer financiële armslag

3. Arbeid en inkomen

Trends

Na jaren van neergang steeg in 2014 het gemiddeld besteedbaar inkomen weer. Daarnaast nam de koopkracht van de bevolking na vier jaar daling weer toe en hield de afname van het vermogen van huishoudens na zes jaar halt. Kortom, voor veel huishoudens en personen kwam er wat meer financiële armslag. Vooral werknemers profiteerden van het economisch herstel.

Ook daalde het percentage huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens die volgens eigen opgave moeite hadden om rond te komen. Van ruim 50 procent in 2013 naar 41 procent in 2015, een percentage dat vergelijkbaar is met dat van voor de crisis. Daar staat tegenover dat het risico op langdurige armoede sinds 2010 alleen maar is toegenomen.

Meer inkomen

In 2014 kwam het gemiddelde gestandaardiseerde inkomen van huishoudens uit op 24,1 duizend euro. Na een jarenlange neergang

was daarmee voor het eerst weer sprake van een toename. De ontwikkeling van het gemiddelde inkomen laat zien hoe het inkomen zich van het ene tot het andere jaar verhoudt bij huishoudens: wordt het meer of minder? Om een vergelijking tussen verschillende typen huishoudens mogelijk te maken, wordt het besteedbaar inkomen gestandaardiseerd, ofwel aangepast voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden.

Bekeken over meerdere decennia, blijkt dat in 2014 een huishouden 20 procent meer te besteden had dan in 1977, toen het gestandaardiseerde inkomen 19,4 duizend euro bedroeg. De toename komt onder andere door de stijging van de arbeidsproductiviteit en de loonsverhoging die daaruit voortkomt. Ook het feit dat vrouwen meer zijn gaan deelnemen aan het arbeidsproces speelt een belangrijke rol. Daardoor kwamen er steeds meer anderhalf- en tweeverdienershuishoudens.

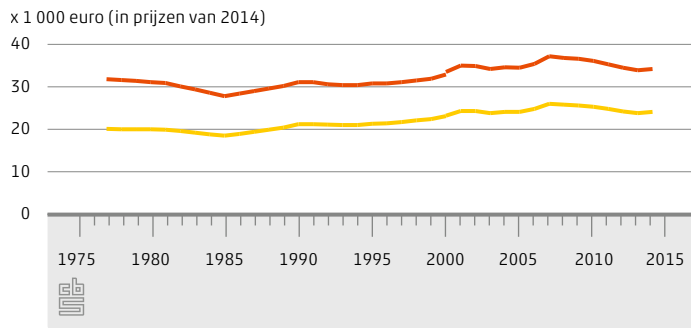

In de periode 1977–2013 is de stijgende trend een paar keer onderbroken door een inzinking vanwege een terugval van de economie. Het laagste inkomensniveau werd bereikt rond 1985, toen sprake was van een ernstige economische crisis. Ook rond 1994 en 2004 deed zich een economische achteruitgang voor, zij het op aanmerkelijk kleinere schaal. Het hoogste inkomensniveau in de periode 1977–2013 werd bereikt in 2007, tijdens de opbloei van de economie. Maar als gevolg van de daaropvolgende economische crisis is het gemiddelde inkomen in elk van de jaren 2008–2013 gedaald.

Meer koopkracht

De jaarlijkse verandering in koopkracht bij personen wordt zichtbaar gemaakt door voor iedere persoon te volgen hoe het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van het bijbehorende huishouden wijzigt van het ene op het andere jaar. De koopkrachtcijfers laten eveneens een kentering ten goede zien, want na vier opeenvolgende jaren van daling nam de koopkracht in 2014 met 1,5 procent toe. Voor een deel was die stijging het resultaat van de verlaging van de pensioenpremies van werknemers.

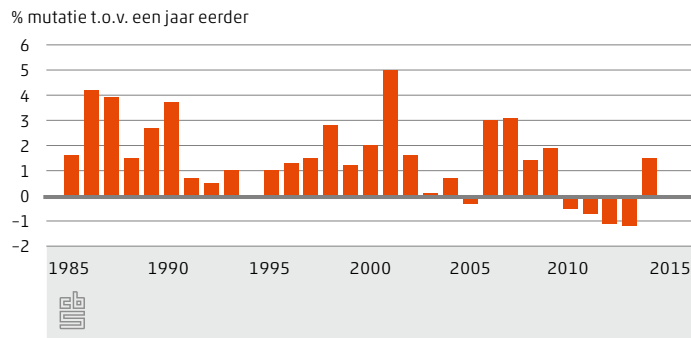
3.1 Gemiddeld inkomen van huishoudens¹⁾

— Besteedbaar inkomen — Gestandaardiseerd inkomen

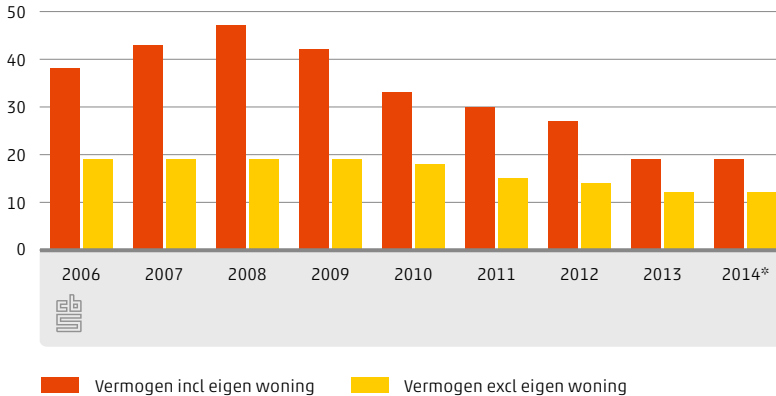
¹⁾ De Inkomensstatistiek is herzien waardoor de cijfers uit de reeks 1977–2000 niet geheel vergelijkbaar zijn met die uit de reeks 2000–2014.

3.2 Ontwikkeling koopkracht (dynamisch)

3.3 Doorsnee vermogen van huishoudens, 1 januari

x 1 000 euro (in prijzen van 2014)

Alle bevolkingsgroepen zagen hun koopkracht toenemen, maar werknemers gingen er met 2,7 procent het meest op vooruit in 2014. Ondanks de lage cao-loonstijging, nam de koopkracht van ambtenaren met 3,7 procent toe. Bij deze groep werkte de premieverlaging het sterkst door.

Zelfstandigen gingen er met 0,3 procent maar weinig op vooruit. Maar bij hen liggen de uitersten veel verder uit elkaar dan bij werknemers. Terwijl bij een kwart van de

zelfstandigen de koopkracht met ten minste 13 procent daalde, steeg deze bij een even grote groep met bijna 14 procent of meer.

Vermogens niet verder gedaald

Het vermogen van huishoudens, zoals dat op de eerste dag van ieder nieuw jaar fiscaal wordt vastgesteld, slonk niet verder in 2014. Sinds het begin van de economische crisis ging het doorsnee vermogen – bezittingen minus schulden – voortdurend omlaag, vooral doordat woningen in waarde daalden. Van 47 duizend in 2008 liep het vermogen terug tot 19 duizend euro in 2013. In 2014 zette die daling niet verder door. Ook wanneer de eigen woning buiten beschouwing blijft, is sprake van stabilisatie in 2014.

Meer risico op langdurige armoede

Het percentage huishoudens dat moet rondkomen van een inkomen onder de lage-inkomensgrens, nam niet of nauwelijks verder toe in 2014. Gaandeweg de economische crisis steeg dit percentage van 7,4 procent in 2010 naar 10,3 procent in 2013. In 2014 bleef het met 10,4 procent vrijwel gelijk. Daar staat tegenover dat het risico op langdurige armoede,

dat wil zeggen de kans dat een huishouden ten minste vier jaar achtereen van een laag inkomen moet rondkomen, opliep. Dit nam toe van 2,3 procent in 2010 naar 3,0 procent in 2013 en groeide verder door naar 3,3 procent in 2014. Het aantal kinderen dat leeft in een gezin dat het langdurig moet stellen met een laag inkomen, nam met 16 duizend toe, tot 131 duizend in 2014.

Minder huishoudens melden krapte

Bij huishoudens met een laag inkomen steeg het percentage dat aangeeft moeilijk rond te komen van 40 in 2012 naar ruim 50 procent in 2013. Daarna werd dit aandeel kleiner en kwam in 2015 met 41 procent weer op het oude, stabiele niveau te liggen. Bij huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens schommelde het percentage dat moeilijk kan rondkomen in de afgelopen jaren rond de 10 procent.

Inkomens gelijker verdeeld dan vermogen

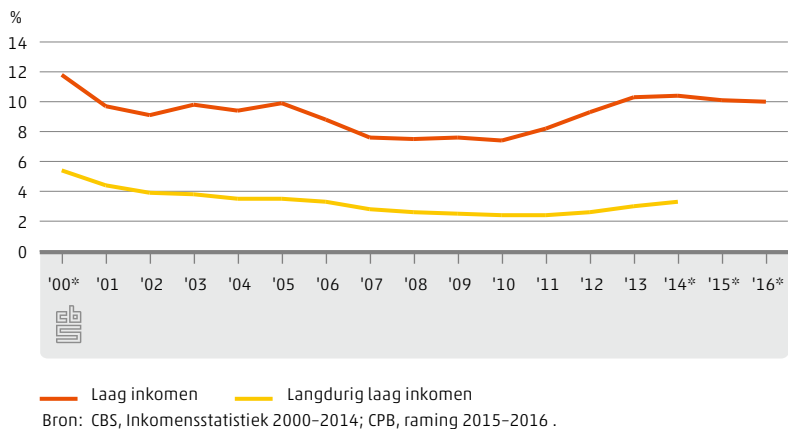
Het inkomen is minder ongelijk verdeeld over huishoudens dan het vermogen. Ook lag in 2014 de inkomensongelijkheid met een Gini-coëfficiënt van 0,286 vrijwel op hetzelfde

niveau als in de voorgaande vijftien jaren. Alleen in 2007 nam de inkomensongelijkheid even licht toe. Dit kwam door een gunstige fiscale regeling voor het uitkeren van dividend aan directeur-groootaandeelhouders.

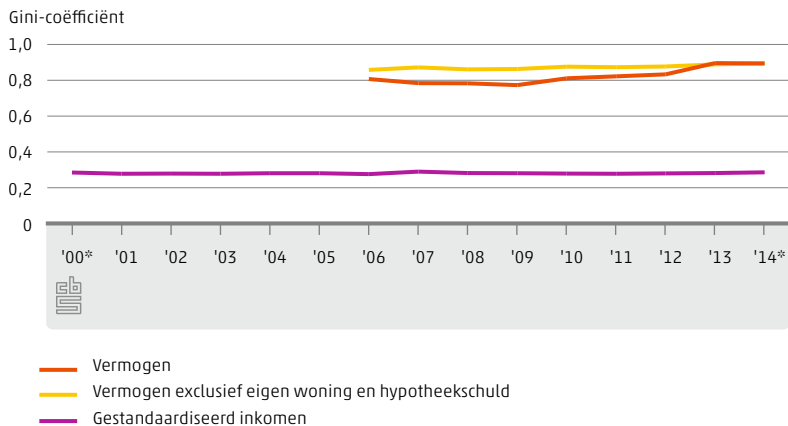
Bij de Gini-coëfficiënt wordt het onderlinge verschil tussen alle huishoudens in inkomen of vermogen samengevat in een getal dat varieert van 0 (geen ongelijkheid) tot 1 (maximale ongelijkheid). Met een Gini-coëfficiënt van 0,894 lag de vermogensongelijkheid in 2014 op een hoger niveau dan de inkomensongelijkheid. Begin 2014 was 86 procent van het vermogen in handen van de 20 procent meest vermogende huishoudens.

Sinds de economische crisis is de vermogensongelijkheid voortdurend gestegen, maar in 2014 nam deze niet verder toe. De stijging is vooral het gevolg van de daling van de huizenprijzen tijdens de crisis. Gemiddeld is de eigen woning goed voor meer dan de helft van het vermogen van huishoudens. Bijna 6 op de 10 huishoudens bezitten een eigen huis en met een grote hypotheekschuld heeft een daling van de woningwaarde verhoudingsgewijs een

3.4 Huishoudens met een (langdurig) laag inkomen

3.5 Inkomens- en vermogensongelijkheid

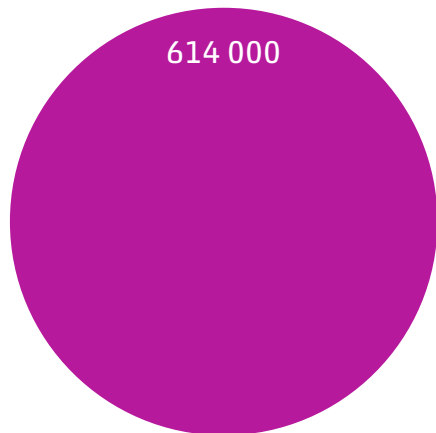

groot effect op het vermogen. Dit effect is relatief klein bij huishoudens met een groter vermogen, die bijvoorbeeld ook over spaartegoeden of aandelen beschikken. Doordat de huizenprijzen in 2014 niet verder daalden, kwam er ook een eind aan de toename in de vermogensongelijkheid.

Bij de berekening van het vermogen tellen pensioenaanspraken niet mee. Volgens de CBS-definitie moet vermogen overdraagbaar zijn en moet het huishouden er vrijelijk over kunnen beschikken. Pensioenaanspraken voldoen niet aan die definitie. Collectieve vormen van vermogen, zoals de sociale vangnetten en onderwijs, rekent het CBS evenmin tot vermogen.

Minder dan in andere landen is er door de verplichte deelname aan pensioenregelingen en de ruime beschikbaarheid van collectieve voorzieningen voor veel Nederlanders noodzaak om zelf vermogen voor de oude dag op te bouwen. Vergelijkingen van Nederland met landen waar de vermogensopbouw aanmerkelijk minder via collectieve regelingen gebeurt, gaan dan ook per definitie mank.

Werkloosheid neemt verder af in 2015

Werklozen

**Minder werklozen
dan in 2014**

10 000 000

Banen

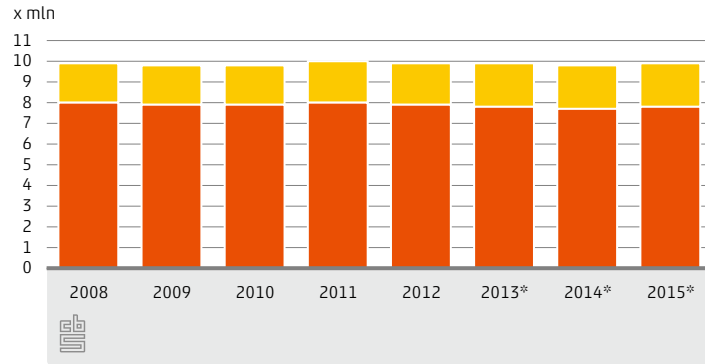
De feiten op een rij

Werkgelegenheid

Het aantal banen in Nederland nam in 2015 met 109 duizend toe en kwam gemiddeld uit op 9,9 miljoen. In het laatste kwartaal van 2015 werd zelfs voor het eerst de mijlpaal van 10 miljoen banen bereikt. De groei zit na de crisis van eind 2008 vooral in de banen van zelfstandigen. Maar in 2015 steeg voor het eerst sinds 2011 ook het aantal banen van werknemers. Twee op de tien banen komt voor rekening van een zelfstandige.

Het percentage mensen met een betaalde baan steeg naar 65,4 procent. Dat zijn 4,5 miljoen werkende mannen en 3,8 miljoen werkende vrouwen in 2015. Daarmee was een iets groter deel van de bevolking aan het werk dan een jaar eerder. Van de werkenden heeft 51 procent een voltijdbaan, 49 procent werkt in deeltijd. Onder vrouwen ligt het aandeel deeltijdwerkers veel hoger dan onder mannen.

3.6 Banen

Werknemers Zelfstandigen

3,8 miljoen vrouwen met een betaalde baan in 2015

3.7 Gewerkte uren per baan, werknemers en zelfstandigen, 2014*

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal	1 261	1 487	1 015
Landbouw, bosbouw en visserij	1 397	1 552	1 055
Nijverheid (geen bouw) en energie	1 574	1 674	1 223
Bouwnijverheid	1 636	1 703	1 098
Handel, vervoer en horeca	1 262	1 456	998
Informatie en communicatie	1 538	1 608	1 320
Financiële dienstverlening	1 483	1 624	1 301
Verhuur en handel van onroerend goed	1 266	1 368	1 130
Zakelijke dienstverlening	1 148	1 395	895
Overheid en zorg	1 127	1 358	1 022
Cultuur, recreatie, overige diensten	1 170	1 315	1 079

3.8 Banen van werknemers, 2015*

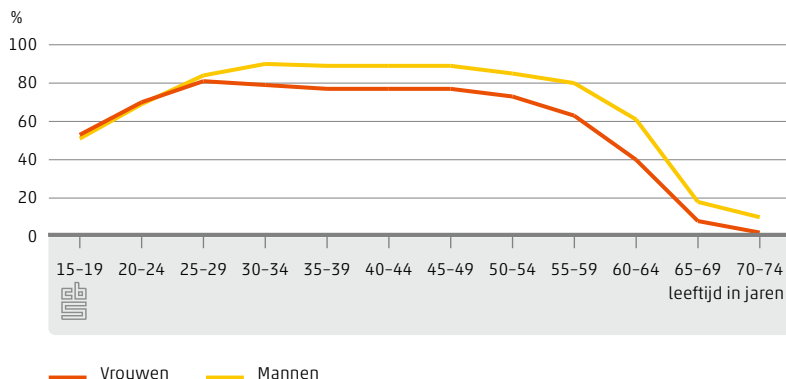
	Totaal	Mannen	Vrouwen
	x 1 000		
Totaal	7 818	4 107	3 711
Landbouw, bosbouw en visserij	103	69	33
Nijverheid (geen bouw) en energie	810	631	178
Bouwnijverheid	300	265	35
Handel, vervoer en horeca	2 048	1 152	896
Informatie en communicatie	235	172	63
Financiële dienstverlening	238	134	104
Verhuur en handel van onroerend goed	66	35	31
Zakelijke dienstverlening	1 449	846	603
Overheid en zorg	2 274	690	1 584
Cultuur, recreatie, overige diensten	295	113	182

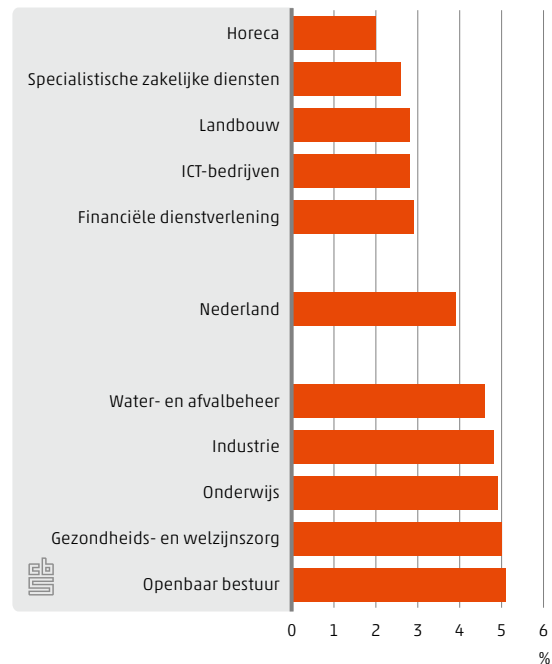
3.9 Werkzame personen, 2015*

	Totaal	Werknemers	Zelfstandigen
	x 1 000		
Totaal	8 818	7 309	1 509
Landbouw, bosbouw en visserij	201	95	107
Nijverheid (geen bouw) en energie	834	795	39
Bouwnijverheid	451	293	158
Handel, vervoer en horeca	2 185	1 928	257
Informatie en communicatie	271	228	43
Financiële dienstverlening	235	230	5
Verhuur en handel van onroerend goed	74	63	11
Zakelijke dienstverlening	1 794	1 320	474
Overheid en zorg	2 397	2 122	275
Cultuur, recreatie, overige diensten	375	236	139

3.11 Netto arbeidsparticipatie, 2015

3.10 Ziekteverzuim per bedrijfstak, 2015

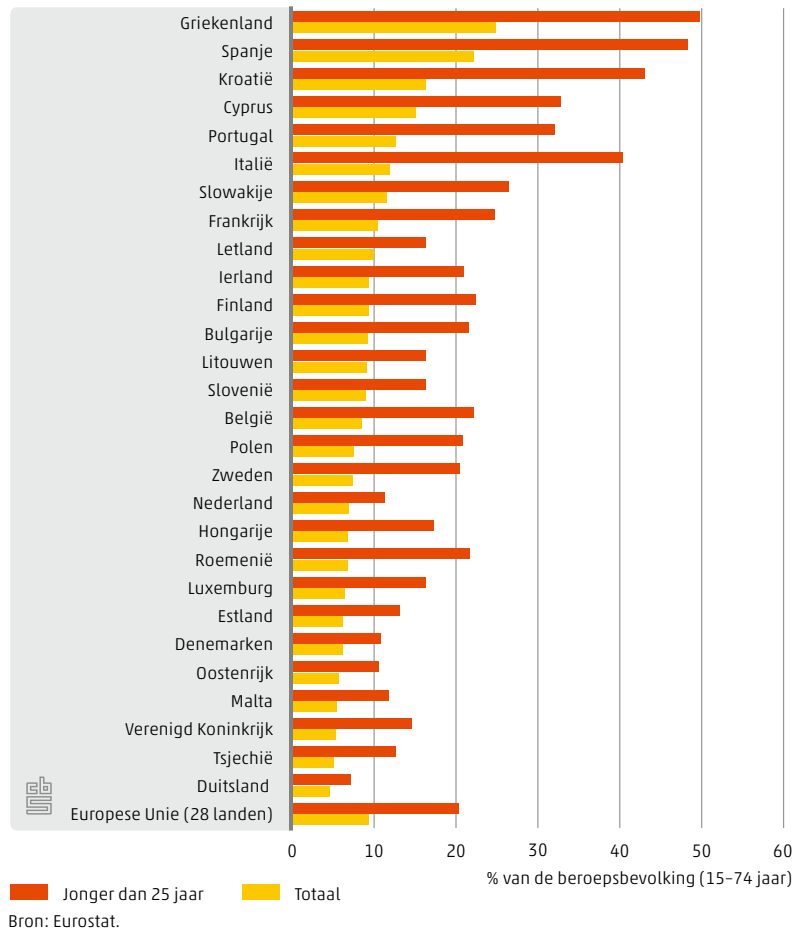
Werkloosheid

Sinds het voorjaar van 2014 is de werkloosheid in Nederland aan het afnemen. In 2015 zette die trend door: 614 duizend personen waren werkloos, 46 duizend minder dan het jaar daarvoor. Daarmee was 6,9 procent van de bevolking in de leeftijdsgroep van 15 tot 75 jaar werkloos. De grootste daling deed zich voor onder de jongeren van 15 tot 25 jaar. Toch was in 2015 nog 11 procent van de jongeren werkloos.

Het aantal langdurig werklozen nam toe met 9 duizend tot 259 duizend in 2015. Daarmee is 42 procent van alle werklozen een jaar of langer zonder werk. In 2013 was dat nog 38 procent.

In het rijtje met alle 28 landen van de Europese Unie staat Nederland op de 11e plaats als het gaat om het werkloosheidscijfer. Wat betreft jeugdwerkloosheid doet Nederland het beter dan de meeste andere EU-landen, met een van de vier laagste percentages. Gemiddeld over de hele EU is het aandeel werklozen gedaald van 10,2 procent in 2014 naar 9,4 procent in 2015.

3.12 Werkloosheid in de Europese Unie, 2015

3.13 Werkloosheid naar geslacht, leeftijd en herkomst

	2013	2014	2015
	% van de beroepsbevolking		
Totaal	7,3	7,4	6,9
Mannen	7,2	7,2	6,5
Vrouwen	7,3	7,8	7,3
15-24 jaar	13,2	12,7	11,3
25-34 jaar	6,8	6,5	5,9
35-44 jaar	5,9	6,2	5,3
45-54 jaar	5,6	5,9	5,6
55-64 jaar	6,8	7,7	8,1
65-74 jaar	4,8	5,7	5,5
Autochtonen	5,8	6,1	5,6
Westerse allochtonen	8,9	8,7	8,6
Niet-westerse allochtonen	16,5	16,5	15,2

Sociale zekerheid

Het aantal mensen met een WW-uitkering schommelde in 2014 en 2015 tussen de 400 en 450 duizend. Eind 2015 waren het er naar schatting 440 duizend, 5 tot 6 duizend meer dan een jaar eerder.

Aan het einde van 2015 ontvingen 450 duizend personen tot de AOW-gerechtigde leeftijd een bijstandsuitkering. Van hen zat 15,4 procent al meer dan tien jaar in de bijstand in september 2015.

Het aantal ontvangers van een arbeidsongeschiktheidsuitkering (WAO, WIA, WAZ of Wajong) nam juist af. Naar schatting waren dat er 776 duizend aan het einde van 2015. Hier speelt het effect van de Participatiewet mee. Sinds begin 2015 vervangt deze een aantal sociale wetten. Voor een aantal jongeren die voorheen onder de Wajong zouden hebben gevallen, gelden nu de bepalingen van de Participatiewet.

3.14 Personen met een uitkering, 31 dec.

	2013	2014*	2015*
	x 1 000		
Arbeidsongeschiktheid	787	791	776
Wajong	228	239	236
WAO	366	336	309
WAZ	18	16	15
WIA	185	209	230
Werkloosheid (WW)	441	434	440
Bijstand	460	481	497
IOAW	18	22	24
IOAZ	2	2	2
Kinderbijslag	1 919	1 915	1 912
Nabestaandenwet	55	42	36
AOW	3 223	3 301	3 371

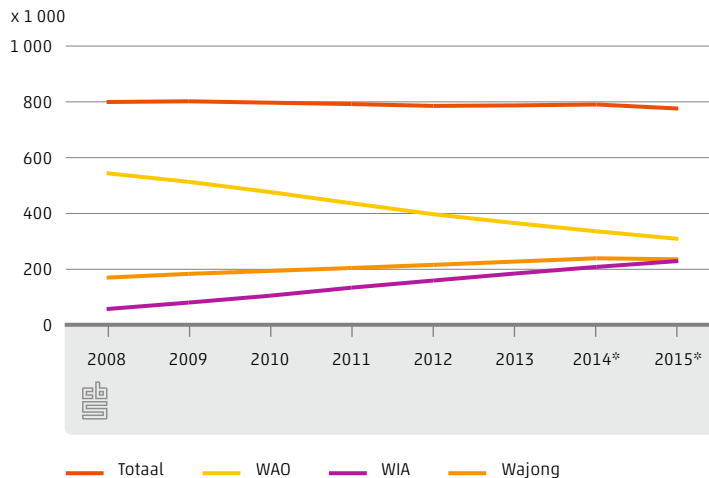
450 000 bijstands-
ontvangers tot AOW-leeftijd eind 2015

3.15 Personen met een bijstandsuitkering, ultimo 2015

	Totaal	Tot de AOW-leeftijd	Vanaf de AOW-leeftijd
	x 1 000		
Totaal	497	450	47
Mannen	217	197	20
Vrouwen	280	253	27
Jonker dan 27 jaar	42	42	
27 tot 45 jaar	187	187	
45 jaar tot de AOW-leeftijd	221	221	
Vanaf de AOW-leeftijd	47		47
Autochtonen	194	190	5
Westerse allochtonen	55	47	8
Niet-westerse allochtonen	247	212	35

3.16 Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, 31 dec.

236 000 personen met een Wajonguitkering eind 2015

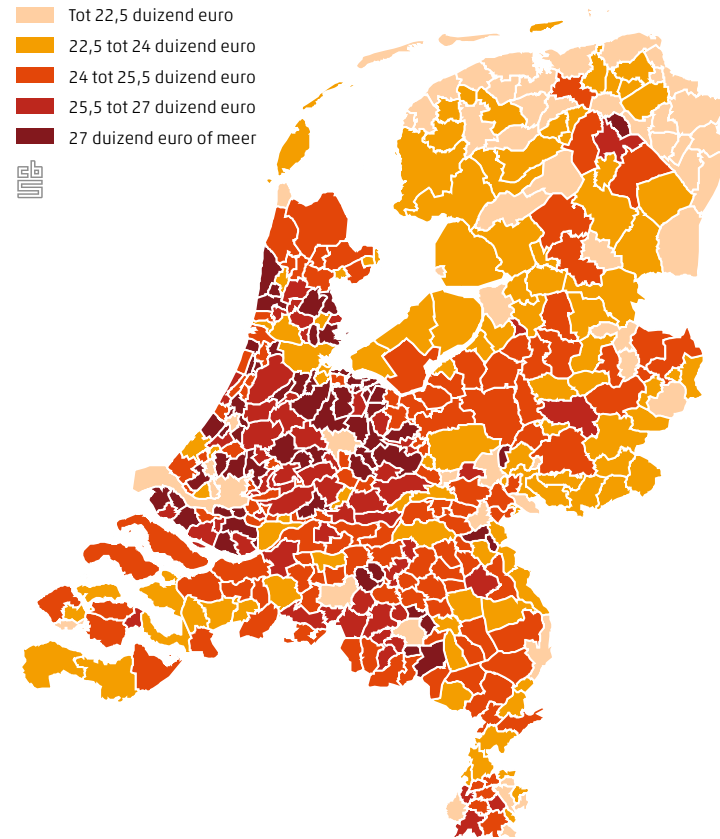

Inkomen

Gemeenten met een hoog gemiddeld (gestandaardiseerd) huishoudensinkomen liggen vooral in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. Uitzondering is het Gelderse Rozendaal, dat in 2013 met 38,4 duizend euro het hoogste gemiddelde heeft. De huishoudens in deze gemeente hadden 15 duizend euro meer inkomen dan een gemiddeld Nederlands huishouden (23,6 duizend euro). In de top 10 van rijkste gemeenten staan verder Bloemendaal, Wassenaar, Laren, Blaricum (gemeenten met een gemiddeld inkomen van ten minste 35 duizend euro), Naarden, Heemstede, Oegstgeest, Westvoorne en De Bilt (waar het gemiddeld inkomen rond de 30 duizend euro is).

In Friesland, Groningen en de gemeenten langs de grens met Duitsland zijn de inkomens naar verhouding laag. De gemeente met het laagste gemiddelde inkomen in 2013 was de studentenstad Groningen (18 duizend euro). Ook andere universiteitssteden, zoals Wageningen, Enschede en Nijmegen, stonden met een gemiddeld inkomen van rond de 20 duizend euro onderaan in de inkomensranglijst.

3.17 Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen huishoudens per gemeente, 2013

3.18 Druk van inkomstenbelasting, premies en overdrachten

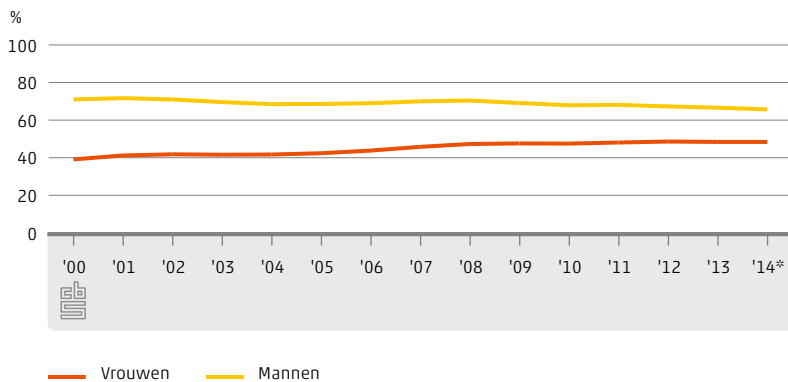
	2011	2012	2013*
	mld euro		
Bruto inkomen	419	428	434
Inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen	82	84	86
Inkomstenbelasting	44	44	45
Premies volksverzekeringen	39	39	40
	% van het bruto inkomen		
Inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen	19,7	19,5	19,7
Inkomstenbelasting	10,4	10,4	10,4
Premies volksverzekeringen	9,3	9,2	9,3

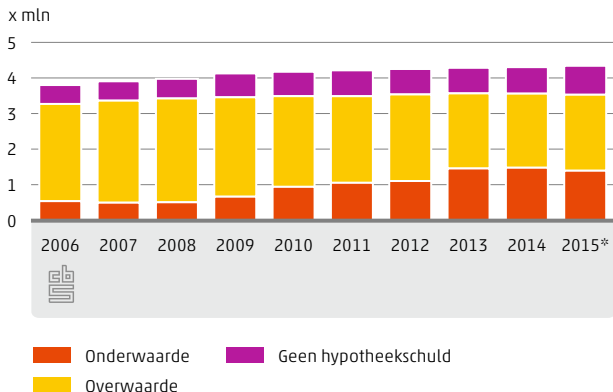
3.19 Bestedingen van huishoudens naar inkomenskwestiel, 2013*

	1e kwintiel (laag)				5e kwintiel (hoog)	
	Totaal	2e kwintiel	3e kwintiel	4e kwintiel		
Gemiddelde bestedingen	x 1 000 euro					
	33,0	21,7	26,0	31,5	38,0	47,8
Bestedingscategorie	% van totale bestedingen					
Vaste lasten	36	45	41	37	33	30
Voeding	11	12	12	11	11	10
Alcohol en tabak	3	4	4	4	3	3
Persoonlijke verzorging en gezondheid	9	8	8	8	10	9
Onderhoud, reparatie en inrichting van woning	7	6	7	8	7	9
Vervoer	12	7	9	12	14	12
Ontspanning	18	14	15	16	18	23
Overige	4	4	4	4	4	4

3.20 Economische zelfstandigheid

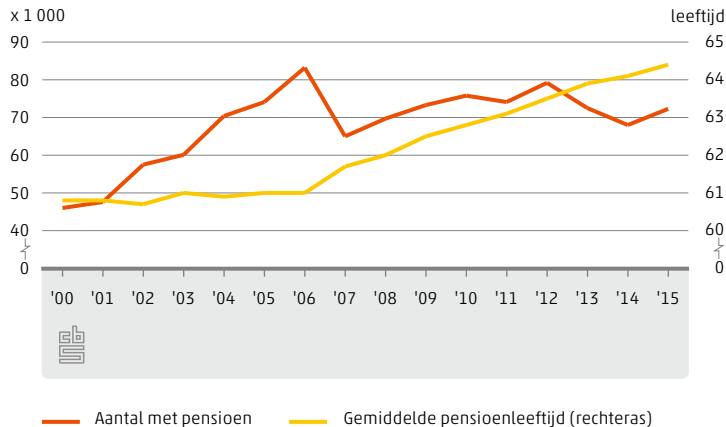

3.21 Huishoudens met fiscale hypotheekschuld¹⁾ t.o.v. waarde eigen woning, 1 januari

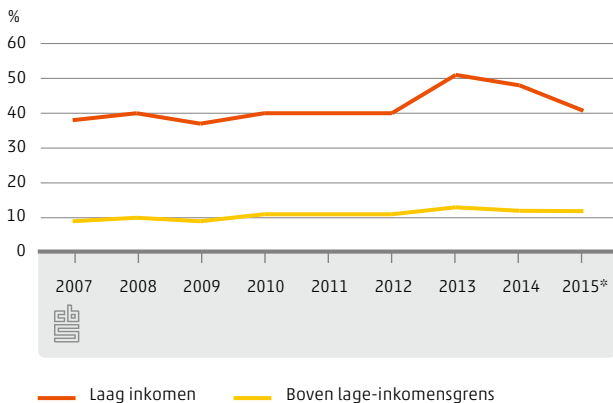

¹⁾ Exclusief opgebouwde tegoeden bij spaar- en beleggingshypotheken.

3.22 Aantal werknemers met pensioen en gemiddelde pensioenleeftijd

3.23 Huishoudens die moeilijk rondkomen

131 000 kinderen
in gezin met langdurig laag
inkomen in 2014

Richting nieuws

3368

tweets in 2015

7771746

keer werd cbs.nl bezocht in 2015

4. Over CBS

CBS brengt de ontwikkelingen in de Nederlandse economie en samenleving in kaart. Dat doen we al meer dan honderd jaar. In die tijd is er uiteraard veel veranderd, zowel in de manier waarop we onze gegevens verzamelen als in de manier waarop we ze beschikbaar stellen.

Innovatie

Steeds meer van de gegevens die we nodig hebben om onze statistieken te maken, verzamelen we automatisch. Nog niet zo lang geleden registreerden we voor het inflatiecijfer de prijzen in supermarkten nog met de hand, terwijl we nu automatisch de kassagegevens van supermarkten krijgen. De prijzen van vliegtickets zoeken we niet meer op in reisguides, maar vinden we automatisch op internet met behulp van slimme zoekrobots. En afgelopen jaar publiceerden we onze eerste statistiek op basis van Big Data: met behulp van verkeerslussen op de Nederlandse wegen berekenen we de verkeersintensiteit. Door dit soort innovaties hoeven we steeds minder

gebruik te maken van vragenlijsten én kunnen we onze cijfers steeds sneller publiceren. Op de hoogte blijven van deze ontwikkelingen? Dat kan via corporate.cbs.nl. Daar publiceren we artikelen over onder andere innovatie, nieuwe dienstverlening, nieuwe producten, internationale ontwikkelingen en evenementen van CBS.

Vernieuwde website cbs.nl

Onze cijfers zijn pas van waarde als ze gebruikt worden. Daarom doen we er alles aan om onze informatie zo toegankelijk mogelijk te maken. In het voorjaar van 2016 hebben we onze website cbs.nl compleet vernieuwd. Onze nieuwsberichten staan nu centraal, door de heldere vormgeving met veel beeld. Doorklikken naar gerelateerde informatie en onderliggende cijfers kan simpel en snel. En de website is even gemakkelijk te bekijken op een smartphone of tablet als op een laptop of desktop.

CBS in uw buurt

Veel van onze regionale cijfers zijn terug te vinden op CBSinuwBuurt.nl. Op deze website zijn na een update ruim 170 kenmerken van buurten en hun inwoners op een kaart te bekijken. CBSinuwBuurt.nl bevat nu zo'n 2 duizend kaarten die onder meer de afstand tot (basis)scholen, de verdeling van de beroepsbevolking naar leeftijd en sector en de WOZ-waarde van huur- en koopwoningen in beeld brengen. Veel cijfers zijn niet alleen per buurt te bekijken, maar ook per wijk, gemeente, bevolkingskern of vierkant van 100 bij 100 of 500 bij 500 meter, én vaak over meerdere jaren. Meerdere buurten met elkaar vergelijken kan natuurlijk ook.

CBS en social media

Iedereen die altijd de laatste cijfers bij de hand wil hebben, kan CBS volgen op Twitter. Via [@statistiekCBS](https://twitter.com/statistiekCBS) twittert CBS eigen nieuws, cijfers bij de actualiteit en leuke weetjes naar ruim 110 duizend volgers (april 2016). Op facebook.com/statistiekCBS geven we achtergronden bij onze cijfers en een kijkje achter de schermen. En op ons YouTube-kanaal youtube.com/statistiekCBS staan zo'n honderd

filmpjes met uitleg over statistische begrippen, toelichtingen bij publicaties en registraties van interviews en bijeenkomsten.

CBS en EU

Van 1 januari tot 1 juli 2016 is Nederland voorzitter van de Raad van de Europese Unie. In dit kader zit Directeur-Generaal van CBS Tjark Tjin-A-Tsoi de Raadswerkgroep voor de Statistiek voor. CBS nam het stokje over van Statec, het statistische bureau van Luxemburg. Naast het afronden van twee dossiers waarop het Luxemburgse voorzitterschap grote vorderingen had gemaakt, heeft het Nederlandse voorzitterschapsteam zodanig onderhandeld met het Europese Parlement en de Europese Commissie dat drie statistische wetgevingsdossiers - over spoorwegvervoer, binnenvaart en buitenlandse handel - die ruim anderhalf jaar vast zaten, afgerond kunnen worden. Ook heeft het team het nieuwe Commissievoorstel over de statistiek van de energieprijzen in de Raadswerkgroep behandeld en een standpunt namens de Raad kunnen vaststellen. Meer informatie is te vinden op eu2016.cbs.nl. Slowakije neemt op 1 juli de voorzittershamer over van Nederland.

233 keer gaven CBS-onderzoekers in 2015 toelichting op televisie

3 800 dataverzamelingen heeft CBS in StatLine

17 000 000

inwoners op 21 maart 2016

2%

economische groei in 2015

Voor wat er feitelijk gebeurt

9 789035 719095 >

